

כאמרו קרין לא פגע בנורין... (מכתב אלעזר ד'ל)

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו

מיסדה של עמותת "משולי ערימת" רחוב שאגת אריה 17/25 קרית ספר 71919 מודיעין עלית ארץ ישראל

גליון מספר 427

הוצגה ע"י בנם המה"ל אברהם אלעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

לע"נ הר"ר צבי בחר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אלעזר ד'ל

בס"ד, יח כסלו התשע"ב. מסכת בכורות דף ל - דף לו

ה תוס' ד"ה מתני' כשראינוהו, בתוה"ד, וסותר פירוש רבנו שמואל דמפרש דחדש וישן דנקט משום שביעית. הקשה החזון איש (שביעית סימן י' סעיף יא), אם כן היכי קתני במתניתין דהחשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית, הרי כל החשוד על המעשרות בכלל עם הארץ הוא, ולרבינו שמואל חשיד נמי אשביעית. ותירץ, דכמו דמצינו דהקילו בדמאי, בסתם עם הארץ דאינו חשוד בודאי על המעשרות מה שלא הקילו בחשוד ודאי על המעשרות, כן הקילו הרבה קולות בסתם עם הארץ החשוד על השביעית, ולא דמיא לחשוד על השביעית ממש דבדידיה לא הקילו. ועוד, דדינא דמתניתין לעיל (כט:), דהחשוד על השביעית אין לוקחין ממנו אפילו פשתן אינו אלא בחשוד ממש, ולא בסתם עם הארץ, וכוננת המשנה דכל עוד שאינו חשוד אלא על המעשרות, לית ליה דין חשוד על השביעית, ואינו אלא בסתם עם הארץ דאפילו חשוד על השביעית לא החמירו בו כמו בשראינוהו שחשוד. ונדומיא דהא דתנינן דהחשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות, ואף דעדיין דין עם הארץ עליו לענין דצריך לעשר מה שקונים ממנו דמאי, וכמו שכתב רש"י בד"ה אינו חשוד.

ו [גמ', ר' ינאי ברבי ישמעאל אמר כגון דהוה חשיד אתרוייהו ואתא קמי רבנן וקביל אתרוייהו וכו'. ולכאורה צריך ביאור, דאיך יבאר הא דתני בברייתא ד"הנאמן על הטהרות נאמן על השביעית", דמשמע דלא ידעינן אם נאמן על השביעית, דאי קיבל תרוייהו הא נאמן אתרוייהו עד דחשיד, ובמה נאמן על הטהרות יותר ממה שנאמן על השביעית. (א.ל.) ויש לומר ד"הנאמן על הטהרות נאמן על השביעית" היינו כמו שביאר תחילה ולא בגוונא דקיבל תרוייהו וכו' דאוקי לה רק כדי למצא היכי תמצא לאופן הדיוק, שאף החשוד אדרבנן יהיה חשוד אדאורייתא.

ז גמ', מאן חכמים רבי יהודה דבאתריה רבי יהודה שביעית חמיירא להו. וכן פסק הטור (יו"ד סימן קיט), וכתב, דהחשוד לדבר החמור חשוד נמי לדבר הקל ממנו, ואפילו אין החמור ממנו בעונש אלא שחמור בעיני אדם. וכתב הש"ך (שם סק"ב), דמשמעות דבריו, דאפילו אם הדבר חשוד עליו וחמור בעיני הבריות קל בעונשו מהדבר שאינו חשוד עליו, מכל מקום אמרינן דכיון דחצוף נגד הבריות חשוד גם על דבר שהוא קל בעיני הבריות, ואפילו שיותר חמור בעונשו. והשיג, דלכאורה מדברי השולחן ערוך (בסעיף ה) לא משמע כן, דכתב החשוד על איסור חמור חשוד על הקל ממנו בעונש, אלא אם כן חמור בעיני בני אדם שנוהרים בו יותר מן החמור. ומשמע, דהיכא דחשוד על דבר שנוהרים בו הבריות, אינו חשוד דוקא על דבר קל ממנו, אלא אפילו על דבר השווה בעונשו, אבל אם היה דבר שחמור ממנו, אפילו אם חשוד לעבור הדבר החמור בעיני הבריות, אינו חשוד עליו, דאם לא כן היה לו להעתיק כדברי הטור. וביאר, דהמחבר סבר, דאם אינו חשוד על דבר החמור בעיני הבריות, לא חשינן ליה דחצוף נגד הבריות אפילו אם עובר על איסור

דף ל ע"א
א גמ', לעולם ר' שמעון ובאיסורא גופיה קנסינן ליה. בתוס' יו"ט (פ"ד מ"ט) הוכיח מהא, דטעמא דרבי שמעון נמי משום קנס, ולא משום דחיישינן שמא יאכיל תרומה לשם חולין. והוכיח כן אף מלשון הירושלמי (מעשרות פ"ה ה"ג). וכן כתב החזון איש (דמאי סימן י' סוף סעיף ג'), והוסיף, דלפי זה אף אם ירצה לנהוג דיני תרומה, מכל מקום אסור לקנות מהחשוד למכור תרומה לשם חולין. עוד כתב, דלא מצינו בגמ' דקנסו את החשוד למכור טבל, שלא יקחו ממנו אפילו על מנת להפריש. וביאר הטעם, דכיון דגורו על הדמאי והלוקח מפריש, ממילא אין הלוקח משלם אלא דמי טבל, אבל בחשוד על התרומה משמע דלא חשו חכמים דיעבד דרוב חולין בידו, שאם רובו תרומה ודאי יודע הדבר וכדאמרינן בעבודה זרה (מ:): דמן האוצר מותר, ולא אסרו אלא לכתחלה משום קנס.

ב מתני', זה הכלל החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו. הקשה בתוס' יו"ט (פ"ד מ"י), דקצת קשה לשון "זה הכלל", כיון שאינו כולל הדינין השנויין כבר אלא מילתא אחריתא קא פסיק ותני. והביא, דבפירוש המשניות להרמב"ם, ביאר ענינו, שהחשוד על דבר בין מדרבנן בין מדאורייתא הרי הוא חשוד גם על איסור אחר שהוא כמותו באיסורו, או פחות ממנו, אבל אינו חשוד על איסור שהוא חמור ממנו בשום צד מן הצדדים, כמו שנתבאר במעשר ובשביעית. וכתב דאינו במשמעות הלשון. ואמנם בנוסח שבא לידו מארץ ישראל לא גרסי להאי "זה הכלל". ועיין עוד מה שכתבנו לקמן (לא). אות ג.

ג תוס' ד"ה מעשרות דבעו חומה חמיר ליה, מכאן מדקדק ר"ת דכ"מ שהזכיר מעשר אצל שביעית דמיירי בנותן מעשר שני לשם חולין. אמנם מפירוש רש"י במתניתין בד"ה אינו חשוד, דכתב דכשאינו חשוד על המעשרות אינו צריך להפריש ודאי אלא דמאי, מבואר דפירש, דהאי חשוד למעשרות היינו דלא מפריש מעשר שני. ותמה השפת אמת, אם כן מדוע אמרה הגמ' דמעשר חמיר משום דבעי חומה, תיפוק ליה דחמיר במה שהוא במיתה, דהרי טבל במיתה. ועוד, דאם כן אמאי החשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית. ותירץ בדוחק גדול, דכוננת רש"י דמתניתין כוללת כל המעשרות, וברישא אשמועינן דהחשוד על השביעית אינו חשוד לא על טבל דחמור ולא על מעשר שני עצמו, ובסיפא ובסיפא דחשוד על המעשרות, היינו דוקא על מעשר שני. אמנם נשאר בצריך עיון, בפרט על הברטנורא שהביא לשון רש"י, והביא טעמא דגמ'. ועל התס' יו"ט שלא הרגיש בזה.

ד תוס' ד"ה הא חשוד חשוד, דמשמע ליה דלגופה לא איצטריך. הקשה המהרש"א, מי הכריח התוס' לבאר כן, דלכאורה אפילו אי נימא דלאו מילתא דפשיטא, מכל מקום אי חשוד על הטהרות אינו חשוד על השביעית הוה ליה למתניתין רבותא טפי, דאפילו החשוד על הטהרות נאמן על השביעית.

דקרי לנטילת ידיים "כנפיים", משום דצריך להגביה ידיו למעלה, ומשום הכי קאמר בכל מקום לשון "נוטלים לידיים".

(ד) רש"י ד"ה למשקין שלשים יום, שאם קיבל עליו דברי חבירות עד שלשים יום. [דהיינו, דהא דמהימנינן נמי לכסות, תלוי לכמה זמן קיבל דברי חבירות. אבל ברבינו גרשום פירש, דכוונת הגמ' דאחרי שלשים יום שנהג לא נאמן עדיין אלא למשקין, דלכסות אינו נאמן אלא אחרי שנהג י"ב חודש. וכפירושו ביאר ברמב"ם (פ"י ממשכב ומושב ה"ב).] נמיהו עיין בהערות למסכת בכורות, דהיטב כוונת רש"י כביאור שאר הראשונים].

(ט) גמ', רבן שמעון בן גמליאל אומר אף בניו ובני ביתו צריכים לקבל. כתב החזון איש (שביעית סימן י' ס"ז), דאף רבן שמעון בן גמליאל מודה דאם גדלו אצל אביהם חבר, אין צריכים לקבל, ולא פליג אלא אם כבר היו גדולים בשעת קבלת אביהם.

(טז) רש"י ד"ה צריכין לקבל, בסוה"ד, ואע"ג דאמרן לעיל בניו ובני ביתו אין צריכים לקבל הכא שאני וכו'. העיר הרש"ש, דלעיל אינו מבואר אלא דלא צריכים לקבל בפני ג', ומשמע דמכל מקום קבלה בעו, ואם כן יש נמי ליישב הגירסא שדחאה רש"י, ולגרס צריכים לקבל "כבתחילה", ורצונו לומר, כמו שיבואו בתחילה לקבל עליהן דברי חברים שלא קדמן קבלת בעליהן, דדינה להיות בפני ג'.

(יז) גמ', אשת חבר שנשאת לעם הארץ וכו' אין צריכים לקבל ר"מ אומר אף הן צריכים לקבל. ופירש רש"י ד"ה אין צריכין לקבל, אם חזרו תחת יד חבר. ומשמע, דכל עוד שהם תחת יד עם הארץ דין העם הארץ יש להם. אבל הרמב"ם (פ"י ממעשר ה"ט) כתב, ובת חבר או אשתו שנישאת לעם הארץ הרי אלו בחזקתן ונאמנים עד שיחשדו, ומבואר, דאף כשהם תחת יד עם הארץ, לחכמים עדיין בחזקתן. וכתב בדרך אמונה (ברמב"ם שם ביאור ההלכה ד"ה ובת), דהא דלא פירש רש"י כפשוטו, משום דהוקשה לו, דכל עוד שנמצאת ברשות עם הארץ לא גרע מחבר שלא מקפיד להתארח אצל עם הארץ, דקיימא לן בדמאי (פ"ב מ"י) דדינו כעם הארץ. ובדעת הרמב"ם צריך לומר, דכיון דעל כרחק גר אצל עם הארץ גרע, ועדיין נשאת בחזקתה. (יח) גמ', מעשה באשה אחת שנשאת לחבר והיתה קומעת לו תפילין. הקשה ההגהות מיימוניות (פ"א מציצית ה"ב), היאך אשה כשרה לקשור תפילין, הרי אינה בת חיובא, וכבר הוכיחו התוס' בגיטין (מה:): ד"ה כל שאינו, דכל מצוה שאין האשה חייבת בה כגון לולב וציצית אינה יכולה לעשותה, ועל כן אסורה לאגוד לולב וליטול ציצית. ותיירך, דלא היתה קושרת אלא מסייעת לו לקושרם. אי נמי, לא נאסר לאשה אלא תקון הדבר כגון כתיבה ותיקון הציצית, אבל קשירה לאו תקון המצוה ומציא למיעבד. ובשו"ת אבני נזר (אורח חיים סימן מ' אות ו') כתב, דבפשוטו לא קשה מידי, דהכא רבי מאיר קאמר לה, ואיהו סבירא ליה בערובין (צו:): דנשים חייבות בתפילין. [ואף דבעבודה זרה (לט).] איתא דרבן שמעון בן גמליאל קאמר לה ולא רבי מאיר, מכל מקום אפשר לומר דאותו חבר כרבי מאיר סבירא ליה בהא.

דף לא ע"א

(א) גמ', חזרו לומר פירש הרי הוא ככל אדם. וכתב הרמב"ם (פ"י ממשכב ומושב ה"ח), דכשחזר ופירש מלהיות גבאי צריך קבלת חבירות מחדש. מיהו בירושלמי דמאי (פ"ב ה"ב) איתא להדיא, דאינו צריך לקבל על עצמו חבירות מחדש. וכתב במראה הפנים בדמאי (פ"ו ס"א), דהרמב"ם סבר דהבבלי חולק על הירושלמי, מדקאמר "הרי הוא ככל אדם", ומשמע ככל אדם הצריך לקבל חבירות.

(ב) גמ', רב יוסף אמר תנינא פירש אין מקבלים אותו רבה אמר תנינא חזרו לומר פירש הרי הוא ככל אדם. ותמה השפת אמת, וכי רב יוסף לא ידע

יותר חמור, ואם לא ראינוהו שחשוד לעבור על דבר שחמור בדיני שמים, לא חשבינן ליה שחציף כולי האי כלפי מעלה, ואפילו אם ראינוהו דחציף נגד חבריות, וסיים בצריך עיון.

(ח) גמ', דההוא דהוה קרי ליה לחבריה דייורא בר דייורא א"ל תיתי לי דלא אכלי פירות שביעית כוונתך. כתב בספר שי למורא בשם ספר ברית שלום, דהשיב לו כן, לרמוז לו שחסרונו שהוא גר בן גיורת אינו חסרון כמו חסרונו, דלבסוף יצטרך למכור עצמו לו, דבקדושין (כ.). אמרינן, כמה קשה אבקה של שביעית דלבסוף מוכר את עצמו לגר [ואפילו לגר תושב].

דף ל ע"ב

(ט) גמ', ומאן חכמים ר' מאיר דתניא עם הארץ שקיבל עליו דברי חבירות ונחשד לדבר אחד נחשד לכל התורה כולה דברי רבי מאיר. הקשה הרש"ש, דלתירוץ ר' ינאי דלעיל (בעמוד א), דברייתא דקתני החשוד על הטהרות חשוד על השביעית, איירי כגון שהיה חשוד על שניהם, וקיבל אותם על עצמו, וחזר בו מאחד דהשתא חשוד הוא על שניהם, אין ראיה מכאן דפליג רבי מאיר אמתניתין, דהכא הא קיבל על עצמו דברי חבירות, ושוב נחשד על אחד מהם, ואף תנא דמתניתין מודה דחשוד על כולם. וציין לדברי הרא"ש לקמן (פ"ה אות ח) בשם רבנו יונה שכתב לחלק בין ההיא דרבי ינאי להא דרבנן דהכא, דסבירא להו דהמקבל עליו דברי חברים ושוב נחשד על אחת מהם, דאינו חשוד אשאר מילי. והיינו משום דמעיקרא לא נחשד אהני דברים ממש, אלא היה כסתם עם הארץ דלא האמינוהו רבנן כחבר, מה שאין כן רבי ינאי איירי בגוונא שנחשד על שני איסורים אלו, ולאחר מכן חזר בו, דבהאי גוונא אף לרבנן אם ראינוהו שוב שחזר בדבר אחד, חשוד על שניהם. ולפי זה מוכרח דרבי מאיר דסבירא ליה דאפילו בכהאי גוונא דלא היה חשוד ממש על דברי חבירות, מכל מקום אם חזר ונחשד על דבר אחד, לאחר שקיבל עליו דברי חבירות, נחשד על לכל התורה, דלא סבירא ליה כמתניתין.

(י) גמ', והרי הוא כישראל מומר נפקא מינה דאי קדיש קדושו קדושין. הקשה בהערות הגרי"ש אלישיב, מדמבואר כאן דישאל מומר קדושו קדושין. על מה שכתב הטור (אבן העזר סימן מד) בשם בעל העיטור, דישאל מומר שקידש אין קדושו קדושין. ותיירך, דאין כוונת בעל העיטור אלא במומר ממש, אבל הכא דאינו נחשד אלא לדבר אחד, וחכמים עשאוהו כמי שנחשד לכל התורה כולה, וכישראל מומר, אמרינן דקדושו קדושין.

(יא) גמ', ת"ר הבא לקבל דברי חבירות חוץ מדבר אחד אין מקבלים אותו. והביא רש"י ד"ה דברי, מהתוספתא דמאי (פרק ב הלכה ב), דצריך לקבל על עצמו לעשר את שהוא אוכל ואת שהוא מוכר. וכתב החזון איש (שביעית סימן י' ס"ז), דאפשר שקבלה זו לענין מעשרות אינו צריך אלא בכדי להיות נאמן כלפי חבר אחר, אבל אדם שעדיין לא קיבל חבירות, אף על פי שצריכים לעשר מה שקונים ממנו דמאי, מותר לאכול ממאכלו, כיון שמוחזק דמעשר, ואף שלא קיבל חבירות, וסיים בצריך עיון.

(יב) גמ', וכן בן לוי שבא לקבל דברי לוייה וכהן שבא לקבל דברי כהונה חוץ מדבר אחד. כתב הרמב"ם (פ"ג מכלי המקדש ה"א), מצוות עשה להיות הלויים פנויים ומוכנים לעבודת המקדש בין רצו שלא רצו, וכן לוי שקיבל עליו כל מצות לוייה חוץ מדבר אחד אין מקבלים אותו. וכתב הרדב"ז (שם), דלפי זה צריך לומר דהא דקתני הכא בן לוי [וכן כהן] שבא לקבל דברי לוייה [וכהונה], לאו דווקא, דהרי כופים אותו לעבוד, ואגב דקתני גבי חבר וגוי שבאו לקבל קתני נמי כן גבי כהן ולוי.

(יג) גמ', מקבלים לכנפים. פירש רש"י ד"ה לכנפיים, שיטול ידיו קודם אכילה וקודם שיגע באוכלין. וכתב החסדי דוד בתוספתא דמאי (פ"ב ה"ט), דטעמא

התנא האי דינא אף במעשר]. ועיין עוד באות הבאה.

(ו) **מתני'**, **שם**. כתב **במרומי שדה**, דנראה דהאי דינא דשוקלים בבכור מנה כנגד מנה, לפירוש **הרמב"ם** [המובא באות הקודמת], אינו אלא בבכור אבל לא בפסולי המוקדשין, ובהא קל בכור מפסולי המוקדשין, דפסולי המוקדשין דהותר לזולל בהם משום טובת הקדש, לשקול אותם דאינו לטובת הקדש אסור, דלא הותר אלא מה שנוגע למכירה, אבל בכור דלא הותר לזולל בו, דאין ההנאה אלא לכהנים, לשקול נגדו דאינו בזיון הותר משום הנאת הכהנים.

דף לא ע"ב

(יא) **גמ'**, **הניחא למאן דאמר קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה**. הקשה **החזון איש** (סימן כב סק"ה), מדאמרינן **במעילה** (יט:), דקדשי מזבח שנעשו בעלי מום ועבר ושחטן, לרבי יקברו ולחכמים יפדו, ומבואר דאף לחכמים דסברי דלא בעי העמדה והערכה, מכל מקום דווקא עבר ושחטן מותר, אבל לכתחילה לא ישחט קודם פדיון, ואם כן אפילו למאן דאמר לא בעי העמדה והערכה לא אתיא מתניתין דמתירה לישחט פסולי המוקדשין לכתחילה שפיר. ובחדושי הגרי"ז הקשה, דאפשר לאוקי מתניתין במפרכת דבת העמדה והערכה היא.

(יב) **רש"י ד"ה לא תפדה, בתוה"ד**, ומשמע בעלים אין פודין אותן אבל נמכר הוא לאחרים משיבוא ליד כהן. וברש"י זבחים (עה:): **ד"ה אמאי, פירש**, דלאו ד"ל תפדה" היינו, דבעלים קאי באיסור לנהוג בבכור מנהג הדיוט ולפדותו. [ולכן, אפילו יאמר הפדו לי בכור לבדק הבית, לא נותר בגיזה ועבודה]. ובתוס' (שם) **ד"ה הפדו הקשו**, דהרי כל פסולי המוקדשין אסורים בגיזה ועבודה אפילו לאחר פדיון. ותירצו, דבבכור נתחדש, דאפילו בבעל מום מעיקרו נאמר האי דינא, אי נמי דהוה אמינא דבכור קיל מכל פסולי המוקדשין, דאין דמיו לגבוה כמותם.

(יג) **גמ'**, **מכלל דגדול בהבלעה לא מאי שנא מהא דתנן הלוקח לולב מחבירו בשביעית וכו'** ואמר רב הונא **מבליע לו אתרוג בלולב**. הקשה **השפת אמת**, מה הדמיון בין דין איסור מכירה בשביעית, לדין איסור מכירת מעשר, הרי במעשר עיקר איסור הוא המכירה ועל כן יש לומר דאף דרך הערמה אסור, מה שאין כן במכירת אתרוג בשביעית, דעיקר האיסור מה שאין מוסרים דמי שביעית לעם הארץ, וכיון דנותן לו האתרוג בהבלעה, אף על גב דמערים ולוקח מעות בשביל האתרוג, מכל מקום אין במעות דין פירות שביעית.

(יד) **רש"י ד"ה הלוקח לולב, בתוה"ד**, וכל האילנות הולכין אחר חנטה חוץ מאתרוג. [דהיינו, דפירש דטעמא דאין נוהג קדושת שביעית בלולב משום דאיירי בנחנט בשישית, אבל בלאו הכי היה נוהג בו שביעית]. אמנם ברבינו **גרשום** ביאר, דהא דלא נוהג שביעית בלולב היינו משום דאינו פרי, וכן ביאר **הרע"ב בסוכה** (פ"ג מי"א). ותמה **בתוס' הגרע"א** (שם אות יא), דדברי רש"י מבוארים בגמרא שם (מ.מ.), דלולב נוהג בו שביעית דהנאתו וביעורו שוה, דמשתמשים בו לכבוד הבית, ועיין **בכפות תמרים** (בסוכה שם) מה שיישב.

(טו) **גמ'**, **אימתי אינו עושה תמורה מחיים אימתי אינו נגאל מחיים**. וכן פסק **הרמב"ם** (פ"ו מבכורות ה"ד). ושם בהלכה ה' כתב, דאף האיסור למכור בעל מום חי אינו אלא מדברי סופרים. ותמה **המנחת חינוך** (מצוה שסא), דלדברי רבא, מקשינן איסור מכירה לאיסור תמורה, ואם כן כמו דחייל תמורה על בעל מום חי יחול עליו איסור בל יגאל, וכל שכן לרב שמואל בר רבי יצחק (בעמוד הבא), דיליף ליה מקרא ד"רק בכל אוות נפשך", דלא איירי אלא בשחוטין, ובודאי שמחיים איכא אסורא. ועיין **חידושי מרן רי"ז הלוי הלכות בכורות** (נה:): מה שכתב ליישב דבריו.

(טז) **גמ'**, **ורבנן הוא דגזרי לאחור שחיטה אטו לפי שחיטה**. **בזבחים** (ט.ט.)

לסיפא דברייתא, ומאי טעמא לא אול. ותירץ, דאפשר דסבירא ליה לרב יוסף, דאף דמקבלים אותו, מכל מקום אינו נעשה ראש.

(ג) **רש"י ד"ה חוץ משל עצמו**, שאין כהן רשאי לראות מום של בכורתו. כתב **הנצי"ב בהעמק שאלה** (ויקרא, פח אות ח), דהא דייק רש"י לבאר דאיירי בכהן משום דדוקא כהן אינו נאמן, דמצינו **לקמן** (לה:). דהיו חשודים להטיל מום בבכור, אבל ישראל בבכור ידידה נוכחון בספק בכור דאינו חייב ליתנו לכהן] נאמן, כיון דאינו חשוד. ולפי זה תירץ שאלת **התוס' בד"ה דהא חזו**, [עיין **לקמן** אות ז]. ועיין עוד **ביר דוד**.

(ד) **גמ'**, **ורואה את קדשיו**. פירש **רש"י ד"ה ורואה**, דאם יש לו שלמים בביתו ונפל בו מום, יכול לראות אם הוא קבוע או עובר. וכתב **במהרי"ט אלגאזי** (לה:), דמה שנקט רש"י **בביתו**, היינו לאפוקי אם מסרו כבר לכהנים להקריבו, דבהאי גוונא לא אמרינן אי בעי מתשיל עליהו, וכדכתבו **תוס' פסחים** (מו:): **ד"ה הואיל**, וכדאיתא **בנדרים** (נט:), גבי תרומה, דמשבא ליד כהן לא מצי לאיתשולי עלה.

(ה) **גמ'**, **דאי בעי מיתשיל עלייהו ומעשרותיו דאי בעי שדי בה מומא**. הקשה **במהרי"ט אלגאזי** (לה:), [ב]. אמאי איצטריך טעמא בהא דנאמן בקדשים דנפל בהן מום, הרי הכהן אינו מרוויח במה שלא יוכל להקריבו, דיינו להפדות בשוויו. ותירץ, דכיון דדין מום עובר דאינו יכול להקריבו עתה, וצריך לטרוח בו ולהאכילו, חשוד לומר דהוא מום קבוע, שיהיה נותר מיד.

(ו) **גמ'**, **ומעשרותיו דאי בעי שדי ביה מומא בכוליה עדריה**. כתב **בחדושי הגר"ס**, דאין להקשות אם כן בבכור נמי נימא דאי בעי מטיל בו מום קודם שיצא לאויר העולם, דקשה לכוון לאותה שעה.

(ז) **תוס' ד"ה דהא חזו ליה בימי טומאתו, בתוה"ד**, וכי לא יהיה נאמן וכן בשאר כל איסור והיתר וכו'. ו**הר"ש בנגעים** (פ"ב מ"ה) [הובא **בגליון הש"ס** כאן] כתב, דשמא יש לחלק בין היכא דאיתחזק אסורא להיכא דלא איתחזק, וכעין מה שחילקו **ביבמות** (פח). לענין נאמנות עד אחד. ועיין **בהעמק שאלה** (שאילתא פח אות ח') דכתב לתרץ קושיית **התוס'**, דדוקא לענין מומי קדשים אמרינן הכא דאין חבר נאמן אלא מטעמא דמיגו, דמצינו **לקמן** (לה:): דכהנים חשידי אמומי בכור, וכמו כן מסתברא דחשידי אקדשים, ובכלל הא דהתקינו דאין הכהנים נאמנים על מומי בכור התקינו נמי דאינו רואה מומי עצמו, ועל כן דווקא היכא דאיכא מיגו, האמיניהו, אבל בשאר איסורים מורה. ודייק כן מדברי **רש"י בד"ה חוץ משל עצמו**. ועיין עוד **בשו"ת מהר"ח אור זרוע** (סימן צג) [הובא **בהגהות מהרש"ם** כאן] דהאריך בישוב הקושיא.

פרק כל פסולי המוקדשין

(ח) **תוס' ד"ה חוץ מן הבכור, בתוה"ד**, ובסוף חלק גבי עיר הנדחת דדרש בהמתך וכו'. וכבר הביא **במסורת הש"ס** כאן, **דרש"י בסנהדרין** (שם) **ד"ה לעולם בבעלי מומין לא פירש כתוס'**, אלא דהא דיצאו בכור ומעשר היינו משום דאית להו שם לווי. וכתב **במרומי שדה**, דאף מדברי **הרמב"ן בהלכותיו** דכתב, דהעור והחלב נמכרים באיטליו **שלא עשו רבנן בזה מעלה**, מבואר דלא סבר כתוס', אלא דהאי דינא אינו אלא מדרבנן.

(ט) **מתני'**, **ושוקלים מנה כנגד מנה בבכור**. פירש **רש"י ד"ה ושוקלים**, שאם יש לו חתיכת בשר חולין שנשקלה בליטרא יכול לשקול בשר בכור כנגדה. אבל **הרמב"ם בפירוש המשניות** פירש, דהאי סיפא לא איירי כלל בפסולי המוקדשין, אלא איירי בכהנים הבאים לחלוק הבכור ביניהם, דמותר להם לשקול חתיכה זו כנגד זו לידע אם החלקים שווים, ודין זה נאמר דוקא בבכור, אבל במעשר לא, לפי שנראה כאילו מחליף חלק זה בחלק זה ואסור למכור מעשר כל עיקר. ו**נלכאורה** לפירוש רש"י צריך עיון אמאי לא נקט

פדינון החרם, וגלי לן קרא דהוא בין על ידי עצמו בין על ידי אחרים, כמבואר מלשון הרמב"ם (פ"ו מערכין ה"ד), דכיל דין איסור פדיון ואיסור מכירה דחרמים בענין אחד, מה שאין כן במעשר דאין האיסור אלא איסור מכירה, דהרי אף אם ימכרו נשאר בקדושתו. ותירץ, דגדר איסור פדיון חרמים על ידי אחרים, הוא, דהוסיפה התורה על איסור פדיון איסור מכירה, והאי איסורא שפיר שייך למילף לענין מעשר.

ד) גמ', מה לחרמים שכן חלים על הכל. פירש רש"י ד"ה שכן חלין, שאם החרים את קדשיו חל חרם עליהם וכו'. תאמר במעשר שאינו חל אלא על החולין, וכן פירש רבנו גרשום. וכתב הרש"ש, דלולי דברי רש"י היה מקום לבאר, דחרמים חלים אפילו על עבדים שפחות ומטלטלין, מה שאין כן מעשר.

ה) תוס' ד"ה דלא יאמר לא יגאל, וא"ת דילמא הוה ילפינן מהקדש דנפדה וי"ל דלחומרא ילפינן. כתב החזון איש (סימן כב סק"ה), דמקושיית התוס', מוכרח דהבינו, דהא דהוה מצי למילף חרמים ממעשר, היינו ממעשר בעל מום, דדינו דאינו נפדה, אלא נאכל במומו. והקשה, אם כן הא דאינם נפדים אינו חומרא אלא קולא, דאם דינו היה להפדות היה אסור לאוכלו במומו עד שיפדה, ומאי משני תוס' דלחומרא הוה מקשינן. והוכיח מכאן, דאיסור פדייה במעשר ובכור שהוממו, היינו משום דנשארה בהם קדושה, הגדולה מפסולי המוקדשין, וכדמצינו דפסולי המוקדשין הוו בכלל בהמת עיר הנידחת, ומעשר ובכור אינם בכלל, ואותה תוספת אותה קדושה אינה בתורת פדיון. ולפי זה ניחא, דאף דמה שלא נפדה גורם למעשר קולא, מכל מקום, כיון דאינו אלא מפני תוספת קדושה דאית בהו, שפיר הוי חומרא. ועיין לקמן אות יא.

ו) תוס' ד"ה הוא ולא בכור, רבא נמי דמשני בסמוך שלא ימכר אית ליה נמי הוא ולא בכור וכו'. הקשה בחידושי הגרע"א, הא מאי דאיצטריך "הוא" למעט בכורה מאיסור מכירה, אינו אלא דלא נילף האי אסורא בגורה שוה ד"העברה העברה" ממעשר, והיינו דוקא לרב ורבי יוחנן דאיצטריך להו איסור פדייה דכתיבי בבכור כדי שנוכל ללמוד מעשר מחרמים, דבלאו הכי לא הוה מופנה, ומשום הכי ליכא לאקשווי דאי למדים בכור ממעשר לא ליכתוב כלל איסור פדייה בבכור, אבל לרבא דקרא ד"לא ימכר" בחרמים מייתר, ואם אינו ענין לחרמים תנדה למעשר, אם כן אם איתא דילפינן בכור ממעשר, תקשה ליה אמאי איכתיב איסור פדייה בבכור, נילף הכל ממעשר, דהרי לא איצטריך ליה ללמדנו דהאי דמעשר מופנה, ואם כן על כרחך דלא למדים בגורה שוה, ואמאי איצטריך ל"הוא", וסיים דצריך עיון גדול.

ז) בסוה"ד, ואביי נמי דמוקי בפ"ק דתמורה הוא בהיותו יהא מ"מ הוה דריש הוא ולא בכור. מיהו רש"י בתמורה (שם) ד"ה אבל, [לפי ביאור הגר"א שם אות ב], פירש, דאביי סבירא ליה שבכור מותר במכירה, מדשני קרא ואמר "לא תפדה" ולא אמר "לא יגאל", שמע מינה דשאני ממעשר, ונמכר במומו.

ח) גמ', אי בי בעלים הקדש נינהו. רש"י (בעמוד ב) ד"ה מסתברא, ותוס' ד"ה רבא, הוכיחו, דרבא איסור מכירה שנאמר בחרמים קאי, ואמר דלא איצטריך קרא, דאינו שלו למכרו. והקשה החזון איש (סימן כב אות ו) על הרמב"ם (הובא לעיל אות ג), שכתב דאיסור מכירה הנאמר בחרמים הוא איסור פדייה על ידי אחרים, ומקורו מתורת כהנים, דהרי מדברי רבא מוכרח שהבין דהאי איסורא אינו אלא דאסור למכרו, כדי שיתנגנו הלוקח לכהן, דבלאו הכי לא יקשה כלל היאך יכול למכרו, ואפילו רב ורבי יוחנן דלעיל בסמוך, דלמדו איסור מכירה במעשר מהא דלא איצטריך למיכתב ביה "לא יגאל", אפשר לומר נמי דסברי כן, ולא פליגי אדרבא אלא אם יש איסור בהאי מכירה או לא, דלדידהו דשייך למכרו איכא איסורא, ולרבא דלא שייך למכרו ליכא איסור מכירה, אבל לכולי עלמא אינו דין פדייה. ותירץ, דכיון

הקשתה הגמ', שפסח שנשחט בכל ימות השנה לשם מעשר יהיה דינו כמעשר ולא כשלמים, ונפקא מינה דלילקי עליה בלא יגאל. ותמהו שם בתוס' ד"ה למאי, היאך לקי אחר שחיטה, הא בסוגיין אמר רבא דלאחר שחיטה אין איסור מכירה אלא מדרבנן, [דלית הלכתא כאביי דסבירא ליה דאסור דאורייתא]. ובשיטה מקובצת (שם אות ב) תירץ, דכוונת הגמ' לומר, דהיכא שימכרנה בעודה מפרכסת, דדינה כחיה לכל דבריה, ילקה משום "לא יגאל", דמאי דשרי למוכרה מדאורייתא אינו אלא לאחר מיתה ממש. ובניד דוד (שם) העיר מדברי התוס' לקמן (לב). ד"ה הא, דלחד תרוצא, היכא דנשחטה כהלכתה והותרה על באכילה, לא אמרינן דחיה היא לכל דבריה כל עוד שלא מתה. ובחזון איש (בכורות סימן כב סק"ה) תמה, דהרי רבא, יליף דאין איסור למוכרו שחוט מדאורייתא מהקישא דתמורה, ובעודה מפרכסת, ודאי לא שייכת בתמורה, ובפרט דהתם נשחטה בפנים, וכבר הותרה בוריקה ובאכילה, ומה שייך להמירה באחרת, לאחר שכבר הוקדשה בשחיטה, ואף דתוס' לקמן (לב). ד"ה הא כתבו בחד תירוצא, דשייך לעשות תמורה אפילו עודה מפרכסת, היינו דוקא בבעל מום שנשחט. ועיין באות הבאה.

יז) גמ', שם. עיין באות הקודמת. ובמנחת חינוך (מצווה שסא) כתב בישוב תמיהת התוס', דכל קושייתם אינה אלא לדברי רבא דהכא דמפיק להיתר מכירת מעשר לאחר מיתה מהקישא דתמורה, דלפי זה אין חילוק בין תם לבעל מום, אבל לרב שמואל בר רב יצחק דבסמוך, דיליף ליה מקרא ד"רק בכל אוות נפשך", יש לומר דאין ההיתר אלא במעשר בעל מום שחוט, דבהכי איירי האי קרא, ואם כן יש לומר דסוגיא דהתם כוותיה אזיל, וכיון דהתם איירי בתם, שפיר אית ביה האי לאו דלא יגאל אף בשחוט.

יח) גמ', דבר הנישום מחיים וגזרו רבנן לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה דבר שאינו נשום מחיים לא גזור רבנן. הקשה במרומי שדה, לאביי דסבר דאף לאחר שחיטה איכא איסורא דאורייתא, ועצמות וגידין נשומים לאחר שחיטה, אמאי אינם באיסור זה, ומותרים היתומים למכור הבשר בהבלעה של גידין ועצמות. ותירץ, דאף אביי סבר להקישא דמעשר לתמורה, אלא דלא יליף מהא דאין האיסור אלא מחיים, אלא יליף מיניה דאיסור חל דוקא על הבשר, דומיא דתמורה דאינו אלא מחיים, דמחיים לא נשום אלא בשר, ומיניה ילפינן דאף איסור מכירה לאחר מיתה לא הוה אלא בדבר הנישום מחיים. ובחזון איש (סימן כב סק"ה) תירץ, דאדרבה, לאביי אין צריך טעם אמאי אין איסור בעור ועצמות, דהא אף בתמימים העור והגידין חולין לאחר שחיטה, ודווקא לרבא דגזור לאחר שחיטה אטו מחיים, ומחיים גם העור והעצמות בכלל האיסור, הוצרך למייהב טעמא דלא גזור בעור ועצמות לאחר שחיטה.

דף לב ע"א

א) גמ', דאמר רב שמואל בר רב יצחק מנין למעשר בהמה של יתומים שמוכרים אמו כדרכו וכו'. עיין מה שכתבנו לעיל (לא): אות ח, בשם המנחת חינוך, דאיכא נפקא מינה להלכה בין רבא לרב שמואל בר רב יצחק.

ב) גמ', איזהו דבר שאין בו ברכה מחיים אלא לאחר שחיטה הוי אומר זה מעשר בהמה. דהיינו דלר' שמואל בר רב יצחק מפורש בקרא דמותר למכור מעשר בהמה לאחר שחיטה, ולכאורה צריל עיון לדברי הט"ז (ס"ט תקפח), דדבר המפורש בקרא להתיר, אין כח ביד חכמים לאוסרו. איך גזרו רבנן שלא למכרו. (א.ל.).

ג) גמ', נאמר לא יגאל במעשר ונאמר לא יגאל בחרמים מה להלן מכירה עמו אף כאן מכירה עמו. הקשה בחידושי הגרי"ז, היאך אפשר למילף דין איסור מכירה במעשר, מדין איסור מכירה בחרמים, הרי התם הוא איסור

הדרגת היוזמי

מסכת בכורות דף לב – דף לג

כ כסלו – כא כסלו התשע"ב

וטעמא, דהווי כחזה ושוק, וכדררשי בית שמאי, וחזה ושוק אסורים לחזרת לבית אביה. [ולכאורה יש ליישב נמי לפי דברי הים של שלמה בחולין (פרק ד סימן ד), דאף היכא דהותרו הקדשים לגויים (ולכלבים) אינו אלא בדרך עראי והזמנה, אבל לא למוכרו לו, משום בזיון קדשים, ולפי זה ניחא דאשמועינן תנא דדוקא בגוונא שמזמינו נחלקו בית הלל ובית שמאי. מיהו עיין במהרי"ט אלגאזי (מא) [ט]] שהוכיח מלשון הראשונים דלא כהים של שלמה].

טו) תוס' ד"ה פסק מתני', בתוה"ד, ובפרק עד כמה מי שאינו מומחה וראה את הבכור וכו', ולקמן בפרקין השוחט את הבכור. הקשה הרש"ש, מה הוכיחו מהני מתניתין דאסור, הא התם הווי ספק תם, ודינם כבכור תם שנשחט בחוץ, דודאי אסור בהנאה כקדשים שנשחטו בחוץ. וכן הקשה כבר במהרי"ט אלגאזי (מא) [ז]. ובחידושי הגרי"ז הקשה נמי מאי ראיית התוס' מהא דחררת דם, הא התם אינו מום כי אם נפל, ומהאי טעמא טעון קבורה.

טז) בא"ד, דהיכא דשרי לישראל הוא דאיתקש לצבי ואיל ושרי אפילו לעכו"ם ולא איתסר מואכלת ולא לכלבים. כתב המהרי"ט אלגאזי (מא) [ז], דמדברי תוס' מבואר דהיכא דמותר לגוי, הוא הדין דשרי לכלבים, ודלא כדברי הרשב"א והר"ן בחולין (סט:), דסברי דלכלבים בכל גוונא אסור, ודוקא לגוי הותר היכא דהותר לישראל. וכן כתב הש"ך (י"ד סי' שו סק"ו), דדוקא לעכו"ם מותר ולא לכלבים, דשאני כלבים דנתמעטו בהדיא. והרשב"א בבבא קמא (נא). כתב בשם הראב"ד דלא כתוס', אלא דהיכא דראוי לישראל הוא דאסר הכתוב לכלבים מקרא ד"ואכלת", ולא איתקש לצבי ואיל לענין זה.

יז) בא"ד, ואין לחלק בין צמר לבכור גופיה דכי ה"ג פריך משער נזיר ופטר חמור. הקשה החזון איש (סימן כד סק"ה), מאי הוה אמינא לחלק בין שיער הבכור לבכור עצמו, דאין לומר דשיער דאינו ממנה לכלות טעון דוקא שריפה ולא סגי ליה בקבורה, דהרי מבואר במתניתין (שם) דשיער נזיר ושיער פטר חמור בקבורה. וכתב, דאולי כוונתם שהיה מקום לומר דמשום דעביד איסורא בגיזיה החמירו לשורפו, ולפי זה מוכרח מהא דכתבו דאינו כן, דאם כן לא קשה פטר חמור אפטר חמור, דהרי פטר חמור דתני בערלה היינו בשיער, דסבירא להו לתוס' דאיכא איסור גיזה בפטר חמור.

דף לג ע"א

א) גמ', ומה טמא שאינו אוכל בקדשים קלים אוכל בבכור גר שאוכל בקדשים קלים אינו דין שיאכל בבכור. כתב התוס' י"ט (פ"ה מ"ב), דאף לרבי עקיבא דבית הלל התירוהו אף לנכרי, מטעמא דהוקש לצבי ואיל, וכדבסמוך, היינו משום דיליף האי קל וחומר מטמא. והקשה בתוס' הגרע"א (אות יז), דלכאורה לדידיה לא צריך לקל וחומר, דאם יליף מצבי ואיל היתר אפילו לנכרי, כל שכן דהותר לזרים. ותיריך, דאולי יש לומר, דאי לאו קל וחומר הווי מוקמינן לדרשא ד"צבי ואיל" דוקא להיתר זרים ולא להיתר נכרי, דמה שנוכל לקיים היקשא דכחזה ושוק מקיימינן, ודוקא אחרי דילפינן מקל וחומר להיתר זרים ולא איצטריך לקרא, אפשר למילף מהאי קרא היתר נכרי.

ב) גמ', איכא למיפרך מה לטמא שכן הותר מכללו בעבודת ציבור. הקשה המצפה איתן, דלקמן בסמוך סברי בית הלל דאפילו טמא שנטמא בטומאה היוצאת מגופו אוכל בבכור, וטומאה כזו לא אישתרי כלל בעבודת ציבור, ואם כן מאי פרכינן, הא הכא אליבא דבית הלל קאי, ואם כן נילף קל וחומר מהאי טומאה, וליכא למיפרך ד"כן הותר בעבודת ציבור". ותיריך, דצריך לומר, דהיכא דאתא קל וחומר לאפוקי מהקישא פרכינן עליה פירכא כל דהו, [ואף דמציעו דילפינן חדא מחדא ולא פרכינן פירכא כל דהו, כמבואר בתוס' זבחים (י): ד"ה מחטאת. יש לומר דמכל מקום פרכינן דשם טומאה קל,

דלרבא אין איסור למוכרו, לא חש הרמב"ם לכתוב דברי התורת כהנים שהם פשוטו של מקרא.

ט) תוס' ד"ה הא לאחר שחיטה (השייך לעמוד ב), בתוה"ד, ושמא היא היתה חשובה כחיה אף לענין תמורה. עיין מה שכתבנו לעיל (לא): אות יז, בשם החזון איש בביאור דברי התוס'.

דף לב ע"ב

י) גמ', הא לאחר שחיטה נגאל הא בעי העמדה והערכה. כתב השער המלך (פ"י מהלכות בכורים ה"ב ד"ה מהנך), דאף במקום דבעי העמדה והערכה אי פדה בלי העמדה והערכה, מחולל. והקשה בשו"ת בית יצחק (יורה דעה חלק ב סימן קיח) מסוגיין, דאם כן שפיר בעי קרא לענין דיעבד, דמחיים לא חל הפדיון ולאחר שחיטה חל בדיעבד. ותריך, דמאי דמהני בדיעבד אינו אלא אם ראוי להעריך, אבל שחוטה שאינה ראויה כלל, לא מהני פדיון אפילו בדיעבד. ועוד תריך, על פי מה שכתב הטורי אבן במסכת מגילה (כג:), דהא דהקדש שחיללו שלא בשווי מחולל, אינו אלא בבעלים, והיינו משום שבידו לישראל על הקדשו, ואם כן מעשר בהמה דחל מעצמו, וליתא בשאלה [וכמו שהוכיח המנחת חינוך (מצווה כב, אות ד) אינו נפדה אלא בשווי, ואם כן העמדה והערכה, דענינם להעריך שווי הבהמה, מעכב במעשר בהמה.

יא) גמ', ומה מחיים דאילים למיתפס פדיונו לא מיפריק לאחר שחיטה דלא אלים למיתפס פדיונו מיפריק. הקשה בחידושי הגרי"ז, הא מאי דמחיים לא מיפריק, נלמד מקרא ד"לא יגאל", ובלאו הכי היה בר פדייה, ואם כן שפיר איצטריך קרא ד"לא יגאל", דאילים קדושתיה ושייך בו הלאו, ומשום הכי אינו נפדה, אבל לאחר שחיטה דקלשה קדושה לא שייך ביה לאו ד"לא יגאל", ומאי פריך. ותיריך, דאי הווי אמינא דלא נפדה לאחר שחיטה, לא הוי טעמא משום ד"לא יגאל" הנאמר בקרא קאי אף אלאחר שחיטה, אלא מסברא, דלאחר שפקע קדושה ידיה בשחיטה, אף דלא שייך ביה לאו ד"לא יגאל", תו לא שייך בפדיון. ואם כן שפיר פרכינן, דעד כמה שאפילו אי הוה מיפרק מחיים היינו יודעים מסברא דלא מיפרק לאחר מיתה, כל שכן השתא דהתורה גילתה דאפילו מחיים לא מיפרק, דלאחר מיתה אינו נפדה מכח האי סברא. ועיין בחזון איש (סימן כב סק"ה) שמבאר דהא דאמרינן דטעמא דלא נפדין משום דלא אלימא למיתפס פדיונם, כמו שהבאנו לעיל (אות ה) דבריו.

יב) גמ', אבל אפרוקי מיפרק דהא עיילי דמיו להקדש. הקשה החזון איש (סימן כב סק"ו), הא סוגיין באיסור מכירת מעשר בעלי מומים איירא, וכדפירש רש"י ד"ה העמדה והערכה, ועל כרחך דהוה אמינא ד"לא יגאל" אינו אלא לענין איסור לפדותו, אבל ודאי לאו מידי עבד, דהרי מעשר בעל מום אינו אלא חולין, דנאכל לבעלים, ואם כן, מאי קאמר דאי כתיב "לא ימכר" הוה אמינא שיוכל לפדותו, הא לא שייך בו פדיון כלל. ואין לומר דלולי קרא ד"לא יגאל", הוה אמינא דלא נוכל לאוכלו במומו עד שיפדנו, דאם כן הוה ליה למימר, "אזדבוני הוא דלא מיזדבן אבל פדיון צריך".

יג) גמ', שם. ובחידושי הגרי"ז הקשה, אמאי בעי למיעבד צריכותא כדי שלא נלמד דין אסור מכירה מאיסור פדייה, הרי שני דינים נפרדים הם, ואיך שייך למילף חדא מאידך.

יד) מתני', בית שמאי אומרים לא ימנה ישראל עם הכהן על הבכור. ובברייתא בגמ' נמי נקט התנא האי לישנא, דלבית שמאי אין נמנים עליו אלא חבורה שכולה כהנים. והקשה השמן רוקח, מדוע לא קיצר התנא בלשונו, ולא שנה דלבית שמאי בכור "אסור לזרים". ותיריך בשם ה"ה אלהו, דאי תנא "אסור לזרים" הוה אמינא דבת כהן השבה לבית אביה היכא דמת בעלה בלא בנים, תאכל בבכור, וקא משמע לן תנא דאף היא אינה אוכלת,

דף לג ע"ב

(ח) גמ', דילמא עד כאן לא קאמר ר' אלעזר ברבי שמעון התם אלא בפסולי המוקדשין דאלימא למיתפס פדיונה וכו'. הקשה הראשית ביכורים, הכא דמיירי בפסולי המוקדשין לאחר פדיונם, ותו לית בהו פדיון, במאי נשתנו מבכור שאין בו פדיון. ותירץ, דכיון דפסולי המוקדשין יש בקדושתן תורת פדיון, על כרחך אף לאחר שנפדו אלימי קדושתיהו לאסרן אפילו לאחר שחיטה, דאף לאחר פדיונם נשאר מקדושתיהו, מה שאין כן בבכור דמיד כשנפל בו מום אין בו פדיון, לא אלימא קדושתו לאחר שחיטה, דמצינו דהמום מפקיע קדושתו יותר מפסולי המוקדשין. ובחזון איש (סימן כב סק"ו) תמה, דהא טעמא דאין הבכור צריך פדיון אינו משום דלא אלים קדושתיה, אלא דכיון דגזרה תורה דניתר במומו, תו לא בעינן פדיון כדי לאוכלו. ומהיכא פשיטא דאי הווי בעי פדיון לא הווי מהני ביה פדיון. וכתב, דצריך לדחוק בכונת הגמ', דבכור קיל במה שניתר בלי שיצטרך פדיון, מה שאין כן פסולי המוקדשין דבעו פדיון כדי שיתרו, ויש לומר דכיון שהקילה בו תורה בתחילתו, הקילה בו נמי בסופו.

(ט) גמ', במערבא משמיה דרבינא אמרי מפני שנראה כעובר עבודה בקדשים. ופירש רש"י ד"ה במערבא, דאדלעיל קאי, ולדברי הכל אסור להרגיל דבזיון גדול הוא, וכן פירש הא דקאמר רבי יוסי בר אבין דהאיסור שמא יגדל מהן עדרים עדרים. מיהו הרמב"ם (פ"א מבכורות הי"ט) פסק, דמותר להרגיל בבכורות. וכתב הכסף משנה (שם), דסבירא ליה דהא דמערבא ורבי יוסי בר אבין דוקא אליבא דרבי אלעזר ברבי שמעון קאי, ולבאר החילוק בין איסור להפשיט והיתר למוכרו באטליו, דמשום הני חששא גזרו אפילו במקום הפסד ההקדש.

(י) רש"י ד"ה אין מקיזין לו דם, ואפילו במקום שאין עושין בו מום דיכול לחזור ולהתרפאות המכה. כתב הרש"ש, דמוכרח מדברי רש"י דאין איסור להטיל מום עובר בקדשים, ולכך איצטרך לבאר דטעמא דרבי יהודה שמא יעשה בו מום קבוע. והקשה, דכיון דכל עוד דאית ביה אותו מום אסור להקריבו, וכמבואר ברמב"ם (פ"א מאיסורי מזבח ה"ה), אמאי לא נכלל בלאו ד"כל מום לא יהיה בו", ולכל הפחות נרבייה מ"כל", וכדמצינו בגמ' דרבי מאיר וחכמים מרבי מהאי איסור להטיל מום בבעל מום או איסור גרמא, שהם דינים יותר רחוקים מהאי דינא. ובמנחת חינוך (מצוה רפז אות א) תלה ליה בפלוגתת הרמב"ן והרמב"ם בספר המצוות (מצות ל"ח צה), אם האי פרשה דכתיב ביה "כל מום לא יהיה בו", כולל נמי איסור להקריב קרבן עם מום עובר, עיין שם. ובמנחת פיתים הקשה, מהא דמבואר בגמ', דלחכמים מדאורייתא מותר להטיל מום בבעל מום, ואפילו באחזו דם, ולתירוץ בתרא בתוס' לקמן (לד.) ד"ה אלימא חשיב ליה למום עובר, דאי לאו אמאי אין שוחטים עליו, ומוכרח דמותר להטיל מום אפילו בבעל מום עובר, ואם כן לדעת רש"י דליכא איסור להטיל מום עובר בתם, יטיל בכל בכור מום עובר ולאחר מכן יטיל בו מום קבוע וישחוט עליו. ובראשית ביכורים הוכיח מדברי רש"י דפליג, וסבר דאסור להטיל מום בבעל מום עובר, ולשיטתו דלא פירש מתניתין דהתירו חכמים אפילו במקום שלא ימות, וכדביארו תוס' לקמן (לד.) ד"ה אלימא, ולפי זה חכמים לא התירו אלא אם ודאי ימות בלא הקוה, דהוה מום קבוע. ועיין עוד מה שכתבנו לקמן (לד.) אות ו.

(יא) גמ', דתנן חבית של תרומה שנולד בה ספק טומאה. הקשו התוס' בחולין (ט:): ד"ה התם, היכי איירי, אי ברשות היחיד הא קיימא לן דספיקו טמא, ואי ברשות הרבים הא קיימא לן דספיקו טהור. ותירצו, דאיירי בב' חביות ברשות היחיד, ונגע שרץ באחת ולא ידעינן באיזו, ומשום הכי לא מטמאינן ליה, דלא גמרינן מטוטה דספיקו טמא אלא היכא דיכול להיות וודאי טמא, מה שאין כן היכא דבודאי שניהם לא נטמאו, לא מטמאינן. וכתב המהר"ם (שם),

דמצינו דהותר בעבודת ציבור. ובחזון איש (סימן כד סק"ו) תירץ, דצריך לומר דלטעמיה דבית שמאי קאמרי. ועיין עוד לקמן אות ו.

(ג) רש"י ד"ה בעבודת ציבור, דאם כן אין כהן טהור באותו בית אב. כתב בצאן קדשים, דבחנם כתב רש"י באותו בית אב, דאפילו אם לא נמצא באותו בית אב מחזרים אשאר הכהנים, וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ד מביאת מקדש הי"ד). אמנם הרש"ש כתב, דרש"י פירש אליבא דרב נחמן דסבר ביומא (ו:), דטומאה הותרה בצבור, ולדעתו אם אין טהורים באותו בית אב לא מחזרים אחר שאר כהנים.

(ד) תוס' ד"ה חד לכרבי יצחק ור' אושעיא, בתוה"ד, פירוש שהשור בפני עצמו נחשב כצבי וכאיל דהיינו שני מינים. ורש"י דלא פירש כן, לשיטתו במכות (כב.). ד"ה המרביע, דהוי כלאים משום שנחשב לשנים כיון דהוי קצת חולין וקצת קדשים [וכביאור שדחו התוס' כאן]. והרמב"ם (פ"ט מכלאים ה"א) כתב, דנחשב לב' מינים, דיש כאן טמא וטהור, דפסולי המוקדשין קראתו התורה טמא. ולשיטתו (שם בה"ז), דאין חייבים בהנהגת כלאים אלא אם מנהיג בטמא וטהור ולא בשני טהורים או שני טמאים, ועל כרחך דאי אפשר למילף מקרא דצבי ואיל, דהוה שני טהורים.

(ה) גמ', בית שמאי הוא דאמרי אין מאכילין אותו לנדות. במסורת הש"ס כאן ציין להא דתמורה (כב.), וכתב דצריך עיון גדול. וכונתו, דהתם נמי אמרינן דהאי ברייתא דאין מפשיטין הבכור כבית שמאי, ומכל מקום מביאים ראיה מבית שמאי דמתניתין, דאסור להאכילו לזרים, דסבירא ליה דבקדושתיהו קיימא. וקשה, אמאי הכא לא הביאו ממתניתין. ובראשית ביכורים תירץ, לפי מה שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות, דטעמא דבית שמאי דאינו נאכל לזרים, משום דהוא מתנות כהונה, ומבואר דאינו משום קדושת בכור שבו, ולכך מייתי מהא דאסור להאכילו לזרים, דהתם על כרחך טעמא משום קדושה דאיתא בבכור. [מיהו אינו מיישב אמאי בתמורה הוכיחו מבית שמאי דמתניתין]. ועיין באות הבאה.

(ו) גמ', שם. עיין באות הקודמת. ובשו"ת נודע ביהודה (יו"ד תנינא סימן קצד) כתב לתרץ, על פי מה שהתבאר בסוגיין לעיל, דהא דבית שמאי אסור ליה לזרים ולא ילפי לה מהא דמותר לטמאים, משום דאיכא למיפרך מה לטמא שכן הותר בעבודת ציבור. ועיין באות ב שכתבנו דלכאורה אינו אלא בית שמאי לשיטתו דסבירא ליה דאסור למי שטומאה יוצאת מגופו, דבלאו הכי אכתי איכא למילף מקל וחומר מהא דנאכל אף לטמא שיוצאת טומאה מגופו, אף דלא הותר בעבודת ציבור. (ובמצפה איתן תמה, אם כן אמאי איצטרך ליה בית הלל לדחות פירכא זו, הרי לשיטתו דבכור מותר אף לנדות ליכא פירכא כלל). ונמצא, דכל קיום דין בית שמאי במתניתין מהא דילף דאסור לנדות, דבלאו הכי הווי אמינא דטעמא דבית שמאי התם אינו אלא מדרבנן, ולכך, במסכתין שנתבררו בה עיקר דיני בכור, מייתי לברייתא שממנה נודע עיקר טעמם דבית שמאי, אבל בתמורה שהיא מכילתא אחריתי, ולא מייתי האי דינא אלא דרך אגב, מייתי למתניתין שהיא מפורסמת וגלויה. [ועיין שם דביאר נמי שינוי הלשון, דהכא לא אמרינן בית שמאי היא דאמר בכור בקדושתיהו קאי, ובתמורה הזכירו בשם].

(ז) תוס' ד"ה דתניא, בתוה"ד, ואומר ר"י דבמשנה מיירי שהפריש פרה בעלת מום וחיללה על התמימה. כתב הרש"ש, דנראה דמה שכתבו התוס' דהפרישה כשהיא בעלת מום, לאו דוקא, דהוא הדין אם הוממה אחר כך, אלא דלישנא דמתניתין דהתם "והרי היא בעלת מום" משמע להו דהיתה בעלת מום בשעת הפרשה. וכן, הא דכתבו "דחיללה על התמימה" לאו דוקא, דהוא הדין אם חיללה על המעות ולקח בדמיה אחרת, דהרי במתניתין דהתם איתא, "מוכרה ויביא בדמיה אחרת".

הדרק היוזמי

מסכת בכורות דף לג - דף לד

כא כסלו - כב כסלו התשע"ב

ואכתי חזי להקרבה. וולדבריו הקשה השפת אמת מה סברת רבנן דמתירימ להטיל מום בבכור שאחזו דם, הא אינו אלא מום עובר ועדין חזי להקרבה, ובחזי להקרבה לא מצינו דפליגי רבי מאיר לרבנן. **ובמהרי"ט אלגאזי** (מב) [א] כתב לתרץ, דשאני בכור דקדושתו אינו דוקא משום דחזי להקרבה ולדמיו, אלא אף משום דהוה מתנות כהונה, וכיון דאפילו אחר שנפל בו מום נחשב מתנות כהונה, אסור להטיל בו מום. [נאמנם לכאורה צריך עיון, דבתוס' מבואר דבכור שנולד במומו, אף רבי מאיר מתיר להטיל בו מום, אף דהוה בכלל מתנות כהונה. ועוד, דבמאי פליגי רבנן עליה, הרי לא מצינו אלא דנחלקו במטיל מום בבעל מום, והוא משום דלדבריהם כל היכא דלא חזי להקרבה ליכא איסור, אבל אי נימא דבכור נאסר מטעם אחר, לא נחלקו].

יז [בא"ד, שם. ובתוס' מנחות (נו:)] ד"ה אלא כתבו, דשמא לא איצטריך קרא לתם בזמן הזה ומשום הכי לא אמרינן דלמעוטי בזמן הזה אתי. ולפי מה שכתבנו באות טו, בשם הגרי"ז, מבוארים דבריהם היטב, והוא, משום דבזמן הזה לא היה על קרבן זה דין הקרבה, ואם כן מסברא ידעינן דלא קרינן ביה "כל מום לא יהיה בו", מה שאין כן פסולי המוקדשין שנפדו שהיו ראויים להקרבה, ואיצטריך קרא ללמד דכיון דעתה אין להם אלא קדושת פסולי המוקדשין, ובקדושה זו לא היה ראוי להקרבה, לא נאסר להטיל בו מום. ולפי זה לכאורה אף בכור שנולד במומו לא איצטריך קרא, דהא לא חזי להקרבה. (א.ל.).

דף לד ע"א

א גמ', מנין שלא יביא דבילה ובצק ויניחנה על האוון כדי שיבא כלב ויאכלנה ת"ל כל מום. ובמנחת חינוך (מצוה רפז) כתב, דנראה דאף דמתבאר בסוגיין דבגרמא איכא נמי איסורא דאורייתא, מכל מקום אינו לוקה עליו, דלא מצינו שיהיה חייב על גרמא בשום מקום. ועיין שם דתמה על הרמב"ם, שלא כתב אי אסור לעשות כן מדאורייתא או מדרבנן, אלא כתב (בפ"ב מבכורות ה"ח), דאם גרם שיפול בו מום קנסינן ליה דלא לאכלו על מום זה, והאי קנסא הוא אפילו במום דרבנן, כמתבאר בכמה מקומות. ובחידושי הגרי"ז במנחות (נו:)] ביאר, דהרמב"ם סבר, דכל האיסור אינו אלא לשוחטו על אותו מום שנעשה בגרמא, והוא משום דלא מצינו איסור על מעשה הגרמא.

ב גמ', הכא בקראי פליגי דאמר רב יהודה אמר שמואל וכן אמר ר"ל וכו' ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי וכו'. הקשה במהרי"ט אלגאזי (מב) [ו], לפי מה שכתב הרמב"ם (פ"ט מטומאת מת ה"ב), דכל ספיקות הטומאה אינם טמאים אלא מדבריהם, דאין טמא מן התורה אלא מי שנטמא בטומאת ודאי, דכל הספיקות אינן אסורים אלא מדברי סופרים, היכי פליגי רבי יהודה ורבי אלעזר בתרומה ונטמאה מספק בקראי, הרי מן התורה כטהורה גמורה חשיבא, ועיין שם שהאריך לתרץ.

ג גמ', אלא הכא בהא קמיפלגי ר' יהושע סבר הראויה לך שמור ושאונה ראויה לך לא תשמור וכו'. הקשה במהרי"ט אלגאזי (מב) [ג], אמאי לא ניהא לה לגמ' לומר דפליגי בפלוגתא דאיפלגו בעלמא, בפסחים (מו.), האם אמרינן הואיל ואי בעי מיתשיל עליה, דלרבי אליעזר דראוי לאיתשולי עליה ראוי לך קרינא ביה, ומחוייב לשומרו קרינא ביה קודם שאלה, ולרבי יהושע דלא אמרינן אי בעי לאיתשולי עליה, אינה ראויה לו ולא ראויים לשומרו. ותירץ, דאיצטריך לגמ' למימר טעמיא דרבי אלעזר משום שמא יבוא אליהו, דפליגי בכל גוונא אפילו אם כבר הגיע תרומה ליד כהן, ובכהאי גוונא כבר אינה ראויה לאיתשולי עליה.

ד תוס' ד"ה אלימא, בתוה"ד, דגור אטו היכא דלא מיית בלא עשיית מום

דצריך לומר דמכל מקום ילפינן מסוטה דבכהאי גוונא לא אוקמינן ליה אחזקתיה, דבלאו הכי תקשה, אי לא ילפינן ליה לטמאות אמאי לא נטהר, דהא אית להו חזקת טהרה.

יב רש"י ד"ה ורבנן, דשרו להטיל מום קודם שימות כדי שיראה לאכילה. הקשה המים קדושים, הא רבנן קאסרי לאוכלו על אותו מום, ואם כן הא דשרו להטיל מום, אינו כדי שיהיה ראוי לאכילה, ולא דמי לרבי יהושע דמתיר להניחה במקום התורפה בכדי שיוכל לזלפה. ותירץ, דכוונת רש"י, דרבנן היינו רבי שמעון ורבנן, ורבי שמעון לא גזר כרבנן, ושייך שפיר לומר דתרווייהו סבירא להו כרבי יהושע בחבית של תרומה.

יג רש"י ד"ה הכל מודים, בתוה"ד, שהמחמץ אחר מחמץ כגון אם לש האחד בחימוץ ואפאה אחר שניהם חייבים. ובשפת אמת מנחות (נו:)] תמה, דלא דמי למטיל מום בבעל מום, דלישה ועריכה תרי מילי ניהוו. ועוד, דמחמץ אחר מחמץ משמע דכבר נתחמץ, ומוסיף עליו חימוץ על ידי שיאור וכדומה, ולא ב' עבודות בחימוץ. והביא, דמלשון הרמב"ם (פ"ב ממעשה הקרבנות הי"ד), דסתם וכתב, והמחמץ אחר מחמץ חייב, ואחר כך הביא דלוקין על כל מעשה שבה, משמע דלא פירש כרש"י, אלא דהכונה כפשוטו, דהוסיף חמוץ על חימוץ. ואף דרבי יוחנן יליף ליה מקרא ד"לא תאפה ולא תעשה", ומשמע דהחיוב אינו אלא על עשייה חדשה [וכפירוש רש"י], יש לומר דמוכיח מקרא דהא דכבר נפסלה בחימוץ אינו פוטר המחמץ בעשייה אחרת ממלקות, ואם כן אף אם מחמץ בלבד, כיון דפשיטא דאסור להחמיצה יותר, ילקה נמי אמעשיו.

יד גמ', לא נחלקו אלא במטיל מום בבעל מום דר"מ סבר כל מום לא יהיה בו ורבנן סברי תמים יהיה לרצון. וברמב"ם (פ"א מאסורי מזבח ה"ח) כתב, דהמטיל מום בבעל מום אינו לוקה. וכתב הלחם משנה (שם ה"ז), דאין לדייק מדבריו דאסור מן התורה, דכיון דפוסק כחכמים, דסבירא להו דכל מום לא יהיה בו לאסור גרמא הוא דאתא, ואין לנו קרא לאסור, בודאי מותר מן התורה, וכן מדייק מדלא כתב הרמב"ם אף על פי דעובר בלא תעשה.

טו תוס' ד"ה בעל מום מעיקרו, תימה לימא דלכור איצטריך שיש בו קדושת הגוף וכו'. הקשה בחידושי הגרי"ז, מאי שנא בכור שנולד עם מומו, מכל קרבן שנפל בו מום, דאסור להטיל בו מום לרבי מאיר, דלכאורה, כיון דשניהם עדיין קדושים, שוים הם, ומאי דאמרינן בגמ' דבבעל מום מעיקרו לא איצטריך קרא דמותר לרבי מאיר, היינו משום דלא חייל עליה קדושת הגוף, דלא בכור דאפילו כשנולד עם מומו לא פקע קדושתו. ותירץ, דתוס' סברי דנלמד מקרא ד"תמים יהיה לרצון" לרבי מאיר, דדוקא אם היה דין להקריבו תמים, עדיין חל איסור להטיל בו מום אף לאחר שכבר נפסל מהקרבה, אבל כל היכא דלא היה דין להקריבו, אין איסור להטיל בו מום, ואפילו עדיין קדוש בקדושת הגוף. ולפי זה צריך לומר, דאף דבגמ' ממעטינן פסולי המוקדשין שנפדו, והם היו ראויים להקרבה, מכל מקום כעת שנפדו ולא נשאר בהם אלא קדושת פסולי המוקדשין, ובאותה קדושה לא היו ראויים להקרבה, נמי נכללו בהאי דרשא דתו לא נאסר להטיל בהם מום]. ועיין באות יז.

טז בא"ד, דהכא נמי הוה מצי למימר דאיצטריך לזמן הזה ואפילו למאן דמחייב למטיל מום בבעל מום כדקאמר בפ"ק דע"ז. הקשה בחידושי הגרע"א בעבודה זרה (יג:)], מאי שנא דבזמן הזה מתיר רבי מאיר להטיל מום אפילו בתמים, ומשום דאפילו לדמי לא חזי, ממטיל מום בבכור שנפל בו מום, דמבואר בסוגין דלרבי מאיר אסור, הרי אף הוא אינו ראוי לדמיו, דקיימא לן דבכור בעל מום אין לו פדיון. וביראים (מצוה שדמ) כתב, דבאמת הא דקאסר רבי מאיר בבכור אינו אלא מדרבנן אטו שאר קדשים, או דכל מה דאסור אינו אלא היכא דאחזו דם דחשיב ליה מום עובר, דיכול להתרפאות

דילמא אליבא דרבנן לא קנסוהו אלא אם לא יפסיד הכל.

(ו) תוס' ד"ה וּמִי קָנִים, כולה שמעתתא מוכחא דצורם אוון של בכור קנסא. וכן כתב הרמב"ם (בפ"ב מהלכות בכורות ה"ז), מיהו בהלכות פסולי המוקדשין (פ"י"ח ה"ה) כתב, דכל האוכל מקדשים שהוטל בהם מום, לוקה. ותמה המשנה למלך (שם פ"ד מהלכות בכורות ה"א), דדבריו סתרי אהדדי. ותיירץ, דקשיא לרמב"ם קושיית תוס', דמסוגיין משמע דאינו אלא קנסא, ואילו בספרי מבואר דאיכא איסור תורה. וחילק בין זמן הזה לזמן המקדש. ובמהרי"ט אלגאזי (מג) [ג], תירץ, דשאני שאר קדשים מבכור, והוכיח דבריו מדברי הרא"ם, עיין שם.

(יא) בתוה"ד, (בנמשך לעמוד ב), ואין לאסור שחיטה על אותו מום מלא תאכל כל תועבה כמו בשר בחלב וכלאי זרעים ומעשה שבת שיש לחלק. ביאר המהרי"ט אלגאזי (מג) [ג], דהחילוק מתבאר בדברי תוס' כתב יד, שהביא דברי הרא"ם שכתב, דילפינן דלא נאסר מקרא דלא תאכל כל תועבה כל האסורים, מדשרי הכתוב להקריב לגבוה בהמה שנעשה בה עבירה [שלא נזכרו בקרא דאסורה לגבוה, כגון דחרש בה עם חמור], וכוונתם ללמוד היתר להדיט מכל שכן דהותר לגבוה, וכדאמרין בחולין (קטו). לגירסת התוס' (שם) ד"ה כל שתיעבתי. מיהו התוס' בתמורה (ד): ד"ה רבא ביארו בפירוש, דכל דבר דאם נעשה ממילא מותר, אין לאסור מקרא דלא תאכל כל תועבה, ואפילו כשנעבדה בידים, ולא דומה לבשר בחלב דנאסר אפילו אם נעשה ממילא.

דף לד ע"ב

(יב) גמ', בעי רב פפא יטהר תנן או ויטהר תנן. פירש רש"י ד"ה יטהר, דמספקינן, האם כשנולד לו נגע שני מיד נטהר מן הראשון, או דילמא כשיוולד נגע אחר ויטהר אז יטהר מן הראשון. אמנם רבינו גרשום פירש, דאי "יטהר תנן", כשיוולד לו נגע שני וירפא ויטהר ממנו, יטהר למפרע מן הראשון משעת קציצה, ואי "ויטהר" תנן אינו נטהר מן הראשון אלא כשנטהר מן השני, ולא למפרע. והא דאמרין דנפקא מינה לחתן, היינו דעל הצד דיטהר למפרע לאחר טהרת השני, יתברר לאחר מכן דבשעה זו היה טהור, ולא יטמאנו משום נגע שני, ואף דהשתא מתנהג בטומאה, אבל אם יטהר רק מכאן ולהבא, אם כן אפילו לאחר טהרת אותו נגע, מיקרי טמא מחמת נגע הראשון בזמן ההוא, ולא יתנו לו ימי חתונתו.

(יג) תוס' ד"ה מקמייתא, בתוה"ד, וי"ל כגון שלא היה אלא מצורע מוסגר. ותמה בהגהות הרא"ם הורוויץ, דבנגעים (פ"ז מ"ד) מבואר דהאי דינא דקרוץ בהרתו לא איירי במצורע מוסגר. ותיירץ החזון איש (נגעים סימן ח סק"ז), דתוס' סברי דדוקא בתולש סימני טומאה ומניח את הבהרת לא קנסו כל זמן שלא החליטו כהן, אבל קוצץ הבהרת עצמה, כיון שראה הכהן הבהרת וטמאה, קנסינן ליה, ואפשר דאף קודם שהראה קנסינן ליה, עיין שם שהוכיח כן מסדר המשניות בנגעים שם.

(יד) בא"ד, א"נ אפילו מוחלט נהי דכי קצץ טמא מדרבנן מ"מ שרי לעשות תגלחת וכו'. וכן כתב הר"ש בנגעים (פ"ז מ"ה), והוכיח כן מהא דמטמאינן אותו משום נגע שני, ואם לא נטהר מנגע ראשון לא נוכל לטמאותו, דהרי קיימא לן דאין מוחלט נעשה מוחלט. מיהו כתב, דאפשר דכיון דאינו אלא משום קנסא אפשר לטמאותו אפילו שכבר מוחלט.

(טו) רש"י ד"ה ומת, הצורם מהו לקנוס בנו אחריו שלא יאכל מאותו בכור עולמית. הקשה המהרי"ט אלגאזי (מג) [ו], אמאי פירש רש"י דהאבעיא אליבא דרבי אליעזר דסבירא ליה במתניתין דאסורה עולמית, ולא אליבא דרבנן דאסרוהו עד שיפול בו מום אחר. ותיירץ, דלרבותא נקט הכי, דהאי דמסקינן דלא קנסו בנו אחריו הוה אפילו לרבי אליעזר דסבירא ליה דקנסו

דחשיב בתם. הקשה החזון איש (סימן כב סק"ד), דלכאורה דבריהם סתרי אהדדי, דהרי אפילו בלא מיית חשיב ליה כבעל מום כיון דאחות הדם חשיב חולה ולא יצא ממחלה זו אם לא שיעשה בעל מום, ואם כן אינו עומד להקרבה, ובהחלט מותר להטיל בו מום, ולא שייך לגזור אטו לא מיית, דהא רבנן מתיירים אפילו לא מיית. ותיירץ, דלא מיית דהזכירו תוס' היינו שיתרפא בסגולות ובסממנים בלא הקזה כלל.

(ה) בא"ד, וחכמים אומרים יקיו פירוש בין מת בין לא מת. וביאר המהרש"א, דהא דמסיימי תוס' "ובלבד שלא יעשה בו מום" איירי בלא מת. ועיין חזון איש (סימן כה סק"ב), דכתב, דאפשר, דמה שכתבו בין מת בין לא מת רצונם לומר בין מת בלא הקזה ובין לא מת בלא הקזה, אבל אינו זקוק להקזה שעושה בו מום דוקא. ומה שסיימו דהיכי דלא מת דלא חשיב בעל מום אסור, היינו דבאפשר בלא מום לא חשיב בעל מום, בין אם אפשר לרפאותו בהקזה שלא יעשה בו מום, ובין שאפשר לרפאותו בלא הקזה כלל, דבהא לכולי עלמא אסור להקיו במקום שעושה בו מום.

(ו) בסוה"ד, א"נ חשיב כמום עובר שיש לו רפואה. וכן כתב הרא"ם (סימן ד), והוכיח מכאן דמותר להטיל מום קבוע על מום עובר. וכתבנו לעיל (לג): אות י, דהראשית ביכורים הוכיח מרש"י במתניתין, דלא סבירא ליה הכי. ובמהרי"ט אלגאזי (מב) [ה], הוכיח מלשון הרמב"ם (פ"ב מאיסורי מזבח הט"ו), דאסור להטיל מום על מום עובר. וביאר, דנחלקו האם הא דיהיה ראוי להקרבה לאחר זמן נחשב הקרבן כעת "לרצון". והקשה על שיטת הרא"ם ו"תוס', דכיון דלענין פדיית קדשים אין נחשב מום עובר כמום, אמאי לגבי הטלת מום לא חשיבי נמי כראויה לקרבן. ועוד, דאם אחות דם נחשב למום עובר, מנין לרבי יוחנן דנחלקו רבי מאיר וחכמים במטיל מום בבעל מום קבוע, שמא הא דאסר רבי מאיר אינו אלא באותו מום שאינו אלא כמום עובר.

(ז) גמ', אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ש דברייתא. כתב הרא"ם (סימן ד), דאפשר דלא פסק כרבי שמעון אלא במאי דפליג ארבי מאיר במטיל מום בבעל מום, אבל מאי דשרי רבי שמעון לשוחטו על אותו מום הלכה כרבנן דאסרי, דקשה לומר דאין הלכה כרבנן דהוו רבים. ובדברי חמודות (אות ט) דייק מלשון הרמב"ם (פ"ב מבכורות ה"ג), דפסק בכל גונא כרבי שמעון, וביאר, דצריך לומר דסבירא ליה דכוונת שמואל לפסוק לגמרי כרבי שמעון, דבכמה גווני מצינו לאמוראים שפסקו דלא כחכמים היכא דמסתבר טעמיה דיחיד.

(ח) רש"י ד"ה הצורם, בסוה"ד, ובכהן קא מיירי. הקשה המהרי"ט אלגאזי (מג) [א], אמאי פסק רש"י האי דינא בכהן, הא שייך נמי בישראל ובספק בכור דאינו חייב ליתנו לכהן, ומכל מקום אינו נאכל אלא במומו, ונימא דאשמועינן תנא, דאם הטיל בו מום לא יאכלנו עולמית, או בודאי בכור, וכגון דירש ישראל בכור ודאי מאבי אמו כהן, דאינו חייב ליתנו לכהן. והביא, דבאמת השיטה מקובצת פירש בשם רבינו גרשום, דדינא דמתניתין בין בישראל בין בכהן איירי. ותיירץ, דרש"י אתי לשלול דלא מיירי בישראל שהטיל בו מום ואחר כך נותנו לכהן, דבהאי גוונא לא קנסינן ליה, כיון שיהיה קנס לכהן ולא לישראל, ועיין עוד באות הבאה.

(ט) מתני', לא ישחוט עולמית דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים וכו'. כתב המהרי"ט אלגאזי (הובא באות הקודמת), דפשוט דהאי קנס שייך אף אם מכרו או נתנו לאחר, דאם איתא דלאחר לא קנסו, לא חשיב קנס כלל דהא בידו ליתנו או למכרו, ומיהו אם מכרו בדמים מועטים כמחיר בכור תם, ונמצא דלא נהנה במה שהטיל בו מום, יהיה מותר ללוקח לשוחטו על אותו מום, וכמו כן אם נתנו לכהן לאחר שהטיל בו מום [עיין באות הקודמת]. עוד נסתפק, אם עבר ושחטו על אותו מום האם קנסינן ליה שלא יהנה מהבשר,

ואפילו שהתכוון להתירו, מכל מקום כיון דאינו בשליחות הישראל ליכא למיסר. וכן כתב הרמב"ם בפירושו המשניות. והקשה הרא"ש בבבא מציעא (פ"ז אות ו), אהא דמספקינן התם אי איכא איסור אמירה לנכרי דוקא בשבת או אף בשאר איסורי תורה, ממתניתין דידן, דמבואר בהדיא דאסרו הבהמה אם מטיל הגוי מום בבהמה אדעתא דישאל. ותיירץ, דהכא משום חומרא דקדשים הוא, ולא גמרינן מינה. ועיין באות הבאה.

ג) מתני', שם. והביא הטור (יור"ד סימן שיג) בשם אביו הרא"ש, דאם אמרו לגויה המשרתת בבית יהודי, דאין נאכל בכור בלא מום, והלכה והתכה אזנו, דאין לשוחטו עליו, דהגויה התכוונה להתיר הבכור, ואף האומרים לה כוונת שתטיל בו מום. וכתב הב"ח (שם), דאין בדבריו סתירה למשנתנו, דמבואר בהדיא דאף אם אמרו לגוי שלא נותר אלא על ידי מום, נשחט על אותו מום, דשאני משרתת דעליה מוטל לשרת, ואמרינן דמסתמא נתכונה לכך, ובודאי ידעו דאם יאמרו לה תעשה בו מום, והיה להם להיזהר מלומר דבר זה בפניה. מיהו הט"ז (שם סק"ב) דחה תירוץ זה, חדא, דמקור הטור משו"ת הרא"ש (כלל כ), ולא הווכר שם כלל שאותה גויה היתה משרתת, ועוד, דלפירושו רש"י (הובא באות הקודמת), דטעם ההיתר, משום דהגוי סבר שלא נותר אלא על ידי מום שנפל מאליו, שייך היתר זה אף אם עושה לדעת הישראל ולטובתו. ולכך ביאר, דהרא"ש סבר דמה שמתירין במתניתין אינו אלא אם צרם האוזן, דלא חיסר שום אבר, וסתם גוי אינו יודע דחשיב ליה מום, דלדידהו דוקא מחוסר אבר נקרא מום, ודוקא אחרי ששמע שהתירוהו בכך, וידע דנחשב למום אסרו. מה שאין כן בהדיא דהרא"ש, דאיירי דחתכה אזנו, דשוויה הבכור מחוסר אבר, וזה גלוי אפילו לעובדי כוכבים דהוי מום, ובודאי כוונה להתיר, ואסרינן.

ד) גמ', וצריכא דאי אשמעינן עובד כוכבים דלא אתי למיסרך. פירש רש"י ד"ה דאי אשמעינן, דמהא דהתירוהו כשהטיל עובד כוכבים אין ללמוד דיתירוהו לקטן, דאפילו דיש מקום לומר דיבוא העובד כוכבים ללמוד להטיל מום, לא אכפת לן שהרי נהוג הוא באיסורא. ותמה התוס' יו"ט (פ"ה מ"ג), הא ודאי אין לגוי איסור להטיל מום בקדשים, והיה לרש"י לפרש, דלא אתי למיסרך משום דאינו אסור לגביה. ובאור גדול כתב ליישב, דכיון דכשמטיל מום הרי הוא מויק הקדש שמחסר קרבן למזבח, ואיסור להזיק הוא בכלל "דינים" ומנוי דיינים שנתחייבו בני נח, וכמו שכתב הרמב"ן (בפרשת וישלח), דנצטווה אף על איסור להזיק הקדש. מיהו כתב, דלפי זה בעינן לאוקמה למתניתין דווקא בזמן הבית, ובפשטות מתניתין דידן בזמן הזה מיירי. ובקול הרמ"ז תירץ, דכיון דלאו ד"כל מום לא יהיה בו" נאמר בפרשת הקרבנות, ועכו"ם נתרבה בהאי פרשתא מקרא דאיש איש, נתרבה נמי להאי איסורא.

ה) גמ', שם. ובתוס' הגרע"א (אות יח) הקשה, דאמאי לא נימא צריכותא פשוטה יותר, דאי אשמעינן דמתירים כשגוי הטיל לדעתו לא היינו יכולים ללמוד בקטן, דשאני גוי דאפילו אומר לו בפירוש להטיל מום אינו אלא מדרבנן, מדין אמירה לנכרי, וכמו שכתב הרא"ש בבבא מציעא (פ"ז אות ו) [הובא לעיל אות ב], מה שאין כן בקטן דמדאורייתא אסור לצוותו, דהא אין מאכילין לקטן איסור בידים, ואי אשמעינן בקטן, הוה אמינא, דדוקא ככהאי גוונא אסרינן בכורות אחרים דנתכוונו להתירם, מה שאין כן בנכרי דאינו אסור לומר לו בפירוש אלא מדרבנן. ובבית שאול (על המשניות שם) כתב לתרץ, דכל מה דמצינו איסור להאכיל לקטן אינו אלא היכא דהקטן נהנה מהאיסור, אבל היכא דאינו נהנה אינו אסור אלא מדרבנן.

ו) גמ', זה הכלל כל שהוא לדעת אסור לאיתווי מאי לאיתווי גרמא. והנה לעיל (לד.) דרשינן איסור גרמא בהטלת מום בקדשים מקרא. והעיר בחידושי הגרע"א, דלכאורה מתבאר כאן דאפילו אי ידעינן איסור אמירה לנכרי, המבואר ברישא דמתניתין, אכתי לא הוי נפקא ליה לאיסור גרמא, וצריך

אותו הרבה, לאוסרו עולמית, ומשום דלכך לא קנסוהו. ובראשית ביכורים כתב, דיש לומר דבדוקא כתב רש"י דאין הבעיא אלא לרבי אליעזר, דלרבנן דסבירא להו דלא קנסו אלא עד שיפול בו מום אחר, פשיטא דקנסו בנו אחריו, דאין קנס זה כשאר קנסות, אלא תקנה שלא יהנה ממה שעשה באיסור, ואם כן אפילו בנו נמי אינו מותר ליהנות, ודוקא לרבי אלעזר דקנסוהו עולמית, דהוה קנס ועונש על מה שעשה, יש להסתפק אם קנסו בנו אחריו או לא. וכן כתב בשו"ת אחיעזר (ח"ב סימן לג, אות ז)

טז) תוס' ד"ה שנתקוצצה, בתוה"ד, והדין עמו דא"א לומר בקוצים שהיו מחוברים דא"כ לא תורע דאיכא איסורא דאורייתא בנטילתם. ומבואר דהא דלא קנסינן ליה לזרוע לאחר שביעית בנתקוצצה, היינו משום דהוה דרבנן. והקשה החזון איש (שביעית סימן יט סקט"ז), אם כן מאי טעמא בנידיירה קנסו, ובשלמא לפירוש תוס' דביארו בד"ה נטייבה, דהיינו לחרוש פעמיים נחא, דהוה נמי דאורייתא, אלא לפירוש רש"י דביאר בד"ה נדיירה, שזבלה על ידי העמדת צאן, קשה דאינו אלא מדרבנן. ותיירץ, דצריך לומר דהתם קנסו טפי משום דשבח הזיבול בפירות, מה שאין כן היכא דקוצצה.

יז) גמ', אלמא לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן. כתב המהרי"ט אלגאזי (מג [ו]). דלכאורה בפשטות יש להוכיח מהדיא דשביעית דלענין חמץ ועבר עליו הפסח דקיימא לן כדרבי שמעון דאינו אסור אלא משום קנסא, נמי לא קנסו לבנו. והקשה, על דברי הר"ן בפסחים (בפרק כל שעה), דכתב דקנסינן נמי לאחריני, ומשמע דאפילו כשלא הגיע לאחריני על ידי המשחה את החמץ, דמטי ליה הנאה, וכגון שהגיעו לידם על ידי הפקר וירושה. ועיין שם שהאריך לבאר החילוק בין צורם אוזן, לחמץ שעבר עליו הפסח.

יח) תוס' ד"ה הטיבה, אם האי טיוב מדרבנן קשה היכי פשיט צורם אוזן בכור דאורייתא. כתב המצפה איתן, דיש לומר דהכא איירי בכבור בזמן הזה, דאיסור הטלת מום בו אינו אלא מדרבנן, למאן דאמר דאין מקריבין כשאין בית, וכן יש ליישב לפי זה נמי הא דהקשו תוס' לעיל ד"ה אם תימצא לומר, דאמאי לא אמרינן נמי אם תימצי לומר דבמוכר עבדו לא קנסו, דילמא הכא במטיל בו מום קנסו כיון דהוה דאורייתא, דהתיינח בזמן הבית אבל בכבור בזמן הזה, אם תמצי לומר דהתם במוכר עבדו לא קנסו, הוא הדין דלא הוי ליה למיקנס הכא.

דף לה ע"א

א) גמ', טימא טהרותיו של חבירו ומת לא קנסו בנו אחריו. כתב הסמ"ע (ח"מ סימן שפה סק"ב), דאפילו כשכבר עמד האב בדין, אין מחייבים בנו. והוכיח כן מדפסק השולחן ערוך (שם סימן קח ס"ב), דהיכא דחייבו האב בקנס ומת, אין קונסים בנו אחריו, אפילו דמת האב אחרי העמדה בדין. אבל הש"ך (שם סק"ג) פליג עליה וכתב, דודאי אחרי שעמד האב בדין חייב הבן, וראיה, מדפסקינן לגבי דינא דגרמי (שם סימן שפח ס"ב), דהיכא דמת האב קודם גמר דין, אין מחייבים בנו, אבל אם מת לאחר גמר דין בנו חייב, ומוכרח דהיכא דמתחייב בדינא, הוי ליה ממון גמור. והא דאמרינן גבי קנס דאפילו היכא דעמד בדין אין בנו חייב, אינו אלא התם דחייבו האב יותר ממה שהזיק, אבל בגוונא דלא חייבו לשלם אלא כמו שהזיק, אף דלפני גמר דין אין הבן חייב, לאחר גמר דין חייב.

ב) מתני', אמרו לו בכור הוא ואינו נשחט אלא א"כ היה בו מום נטל פיגם וצרם אזנו ובא מעשה לפני חכמים והתירוהו. ופירש רש"י ד"ה והתירו, דטעמא דהתירוהו, משום דאין לומר דהאי עובד כוכבים להתירו נתכוין, שהרי אינו יודע שניתרת אף על ידי מום שהטילוהו במתכוין. מיהו ברבינו גרשום ביאר, דטעמא דהתירוהו היינו משום דלא צווהו ישראל להטיל מום,

הגוף. והעיר, מדוברי רש"י בחולין (סט:): ד"ה רב הונא, משמע דסבר דלרב הונא לא חלה המכירה כלל.

דף לה ע"ב

יא) גמ', אלא ספק בכור לר"מ מי מעיד עליו. הקשה בחידושי הגר"ז, הא אפשר לאוקמיה במום דאין צריך להעיד, וכגון שלא ראוי לבא בידי אדם, וכמו דכתב רש"י לעיל (עמוד א) ד"ה הראויים, דדוקא מומים הראויים לבוא בידי אדם צריכים עדות. [ולכאורה יש לומר, דלעיל בהאי מתניתין קתני דאותו ספק בכור ירעה עד שיסתאב, ועל כרחק דלא איירי במום שנוגד עמו, ושפיר איצטריך עדות. (א.ג.א).]

יב) תוס' ד"ה אלא לאו, בסוה"ד, א"נ יאמר רב חסדא ספק בכור לא יחמיר ר"מ שלא יהיו שנים מן השוק נאמנים. הקשה המוצפה איתן, אם כן, אמאי אמרינן דהא דרב חסדא אזלא כר"י בן קפוסאי, הא רבי מאיר נמי מודה בספק בכור, ואם כן כרבי מאיר נמי מצי אזלא. ותירץ, דקים ליה לתלמודא דלית ליה רב חסדא הא דסבר רבי מאיר ד"חשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו", וכדחוינן לקמן (מד). דרב חסדא הוא שרי בוכרא אף דכהן הוה, ולרבי מאיר כהן אינו מתיר בכור.

יג) גמ', כהנים הוא דחשידי אמומי ישראל לא חשידי אמומי. והוכיח המהרי"ט אלגאזי (מג) [ב], מדוברי רש"י לקמן (לו:): ד"ה הכל, [ועיין שם אות י] דלא נחשדו אלא בזמן הזה, שאין יכול להקריבו וצריך לטפל בו עד שיומם, אבל בזמן הבית, כיון דעומד להקריבה ויכול להקריבו, אינו חשוד, אף דאף דאית ליה הנאה דאיכא מומא, במה שיוכל לאכלו בלי להביאו לירושלים, ולהפסיד האמורים וכדומה. ותמה בחשק שלמה (אמתניתין), מהא דפרכינן בסמוך, לרבי מאיר היכי דייני כהנים, וכדכתיב קרא, הרי סבירא ליה דחשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה כולה, וכיון דחשידי להטיל מומים חשידי לכל התורה, דלדברי המהרי"ט אלגזי איבא לאוקמיה לקרא בזמן הבית, ומאי קושיא. ועיין שם שהאריך.

יד) גמ', ישראל לא חשידי. הקשה החזון איש (בהערות על סדר הדרק), למאן דאמר לעיל, דלתנא קמא רועי ישראל בי כהנים לא מעידים עליו, דחיישינן ללגימא, אם כן כל שכן דלעצמו חשידי, ורבי מאיר דחייש טפי מתנא קמא, היכי קא מהימן ליה. וכתב, דאפשר דבאמת רבי מאיר פליג אהא, וסבר דלא חיישינן ללגימא, ובהא מיקל טפי מתנא קמא.

טו) גמ', אמר רב נחמן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. וברמב"ם (פ"ב מבכורות ה"ו) כתב, דאין הרועה כהן נאמן להעיד על מומי ישראל בעליו, דחשוד להעיד על בכור זה כדי שיתנגנו לו בעליו, אבל כהן נאמן להעיד על מומי כהן אחר, דאין חוששין שמא הם גומלים זה לזה. דהיינו דאף דפסק רבן שמעון בן גמליאל דמתניתין דידן, שנאמן על של חבירו, כתב דעל בהמה שהוא רועה אינו נאמן, ומשום דסבר דרבן שמעון בן גמליאל לא פליג בהא על דברי תנא קמא, דבכהאי גוונא נקרא שמעיד על עצמו וכלישנא קמא דלעיל. והרמב"ן (מו. מדפי ההלכות) השיג עליו, דכיון דאפילו בנו ובתו נאמנים לדידיה, ואפילו בסמוכים על שלחנו ומקריבי הנאתיהו, וכדלעיל בסמוך, כל שכן רועי כהן בי ישראל, דאינו אלא ספק, דלא שביק לדידיה. ועוד, דלא מסתבר דקאי רבן שמעון בן גמליאל אמאי דמחסרא מתניתין דוקא, ולא קאי אעיקר מתניתין, ועל כרחק דרבן שמעון בן גמליאל פליג נמי ארועי כהן בי ישראל, וקיימא לן כוותיה.

טז) גמ', כהנים הכי נמי דלא דייני דינא והכתיב ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע. כתב בשי למוזא, דמהכא ראייה לדברי הט"ז (סוף סימן תקפח), דדבר המפורש בקרא להתיר אין כח ביד חכמים לאוסרו, דלדבריו מובן הא דמקשינן הכא מקרא אהא דרבי מאיר, דבלאו הכי תמוה, הרי חששא

עיון בדברי הרא"ש בבבא מציעא (הובא באות הקודמת), שכתב דכל איסור אמירה לנכרי אינו אלא מדרבנן, דהכא מוכרח דהוי איסור חמור מאיסור גרמא, וגרמא גופה אסורה מדאורייתא. ועיין במנחת חינוך (מצווה רפז) שכתב, דאין ללמוד איסור אמירה לנכרי מאיסור גרמא, דכיון שהגוי בר דעת, ובידו שלא לעשות, לא חשיב אפילו גרמא. [ולפי זה אתי שפיר, דהא אי אפשר לילף דין גרמא מדין איסור אמירה לנכרי].

ז) גמ', איכא דאמרי אמר רב פפא לא תימא בשעת רדיפה אין אבל שלא בשעת רדיפה לא וכו'. הרמב"ן (מו: מדפי ההלכות) פסק כהאי לישנא, וכן הרמב"ם (פ"ב מבכורות ה"א). ותמה הרא"ש (סימן ו), דכיון דפליגי תרי לישני, וללישנא קמא אסור, ובאיסור תורה קאיירי, איך פסקו לקולא. וכתב, דאפשר דאף דאיסור הטלת מום הוי דאורייתא, מה שאינו נאכל באותו מום אינו אלא מדרבנן, ולכך מקלינן ביה מספק. והקשה בחידושי הגרע"א (לקמן עמוד ב), מאי שנא מהא דפסקינן [מהא דלקמן (עמוד ב)], דאם הטיל ישראל מום בספק בכור, [דדינו דנאכל לבעלים במומו], דאינו נאכל על אותו מום, ולא אמרינן דנתיריהו מספק, כיון דהאיסור לאכלו במום שהטילו הבעלים אינו אלא מדרבנן. ותירץ, דשאני התם דעיקר הספק אם הוא בכור מדאורייתא הוא, ואחר דמחמירינן מכה ספיקא דאורייתא לחומרא דנהג בו דיני בכור, מטילים עליו אפילו איסורא דרבנן, מה שאין כן הכא דכל הספק האם חל עליו האי איסורא דרבנן הוא, דעל הצד שנחשב שהטילו במתכון אסרו רבנן, ועל הצד דלא נחשב שהטילו במתכון לא אסרוהו רבנן.

ח) תוס' ד"ה איכא דאמרי, בתוה"ד, דלרב הונא דאמר התם יצא שליש ומכרו לעובד כוכבים ויצא שליש אחר קדוש א"כ הכא נמי שיצא רוב אחרי כן איגלאי מילתא דהוה קדוש למפרע. וכן כתבו תוס' בחולין (סט:): ד"ה רב הונא, וביאר המהרש"א (שם), דאף דאמרינן התם דאף רב הונא סבירא ליה דמותר לחותכו ולהשליכו לכלבים קודם שיצא רובו, דכי שדיניהו אכתי חולין הוה, ולאחר שיאכלוהו הכלבים לא יחול עליה קדושה, שאני הכא דאינו אלא מטיל מום, ולאחר שיצא רובו יחול עליו קדושת בכור בעל מום, ואם כן למפרע עבד איסורא שהטיל בו מום.

ט) בא"ד, הוי נמי דלא כרב הונא דמשמע דפשיטא דקודם יציאת רובו יכול להפקיע. וכן כתבו התוס' בחולין (הנ"ל), ותמה שם בחידושי הגרע"א, דלכאורה אף דלרב הונא לא מהני מכירה על השליש הראשון שיצא תחילה, דלמפרע קדוש, מכל מקום אפילו אחר שיצא יכול למכור לנכרי ממה שבפנים, דלמפרע קדוש היינו מה שיצא, אבל על מה שבפנים ליכא קדושה, וכיון דיש לנכרי חלק במה שבפנים לא נעשה סופו קדוש ומותר גם השליש הראשון, ואם כן קודם יציאת רובו יכול להפקיע שם עולה, דהא מקדיש גם מה שבפנים לעולה, ועדין אין עליו קדושת בכור.

י) בסוה"ד, אם לא נחלק בין מכירה להנך. המהרי"ט אלגאזי (פ"ג (לג) [ג]) ביאר דבריהם, דאף לרב הונא דחל למפרע, מכל מקום אינו חל אלא על מה שיצא ולא על כולו, ולכך דוקא במכירה בטל דהוי מקח טעות, כיון דעל מה שכבר יצא לא חלה מכירה, דכבר קדוש בבכורה, מה שאין כן היכא דמקדישה לקרבן אחר או מטיל בה מום, כיון דאכתי לא חלה קדושה על כולו, שפיר תופסת הקדושה, וליכא נמי איסור הטלת מום. ובחידושי מרן הרי"ז הלוי (פ"ב מבכורות ה"ו) תמה, אמאי ליכא איסור הטלת מום כשחציו קדוש. ולכך כתב לבאר החילוק, דאף לרב הונא לא חלה קדושת בכור עד שיצא רובו, אלא דסבר דשם "פטר רחם" יש על כל מקצת ומקצת, דהיינו דסיבת הקדושה [שהיא היות הבכור פטר רחם] יש בלידה כל מקצת, ועל כן מכירה לעכו"ם אינה מועלת שלא יחול קדושת בכור, דקרינן ביה "פטר רחם בישראל", אבל מכל מקום המכירה חלה, וכן קדושת עולה מצי חייל, ומשום הכי אין בו איסור הטלת מום כיון דלא חלה עליו עדין קדושת

ד רש"י ד"ה הראיתי בכור זה, בתוה"ד, ובלבד שיהיו לו עדים שלא הטילו בו. וכן כתב הרמב"ם (פ"ב מבכורות ה"ח), אבל הרא"ש (אות י) כתב, דבהאי דקאמר דהראה לחכם והתירוהו, נאמן, ותו לא חשיד דהטיל המום בכונה, דהחכם לא היה מתירו אלא אם כן העידו עדים בפניו דהמום נפל מעצמו. והב"ח (סימן שיד) כתב, דדעת רש"י והרמב"ם דהא דהתירו חכם אינו ראיה, דיש לומר דהתיר לו על סמך שאמר לו שישראל נתן לו במומו, וכדאמרינן בסמוך דנאמן הכהן לומר כן. והוסיף, דלפי זה, כל דברי רש"י והרמב"ם אינם אלא אי ידעינן דהגיע על ידו בלי מום, אבל בגוונא דלא ידעינן אי נתנו לו במומו, אף לדידהו לא בעינן להעיד שבא לידם בלי מום, דאית ליה מיגו לומר דאותו בכור נתן לי ישראל במומו, ובכהאי גוונא נאמן, וכדאמרינן בגמ' לקמן בסמוך.

ה גמ', נאמן הכהן לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו. וכתב הרא"ש (אות י), דדווקא כשהכהן אמר שנתנו לו ישראל פלוני, אבל ישראל סתם לא, דכיון דטעמא דנאמן משום דהווי מילתא דעבידא לאיגלווי, היכא דאמר ישראל לא הוי מילתא דעבידא לאגלווי. וכן במתניתין, דקאמרינן דנאמן כהן לומר "הראיתי מום זה לחכם והתירו לי", נאמן דוקא כשאמר הראיתי לחכם פלוני, אבל לחכם סתם לא, דאית ליה לאישתמוטי. וכן פסק הטור (סימן שיד), וכתב הבית יוסף (שם) דמשמעות דברי הרמב"ם (פ"ב מבכורות ה"ח) לא משמע כן, אלא אפילו אם אמר פלוני סתם, נאמן. וטעמיה, דהא נמי עבידא לאגלווי, דאם ישאלוהו מי הוא, יצטרך להשיב להם, דודי לנו במה שחושש שמא יצטרך לברר דבריו. ועיין מה שכתבנו לקמן אות ח.

ו גמ', שם. ובראשית ביכורים העיר מדאמרינן לעיל (לה:), דאף מום שנפל ביד ישראל, צריך הבעלים להעיד שנפל מאליו, וכל החילוק בין כהנים לישראל הוא האם נאמן או לא. ואם כן, היאך סגי הכא לומר שנתן לו הישראל במומו, ולא מצריכינן שיעידו הני בעלים שנפל בו מום. והוכיח מכאן, דלא מצריכינן לעדות אלא אם אפשר. נולכאורה לא קשה מידי, דכיון שאין הישראל חשוד להטיל בו מום, הכי נמי אינו חשוד ליתנו לכהן במום שלא נפל בו מאליו, ולהכשיל הכהן האוכלו, ובאותה נתינה מתברר שפיר דלא הטיל המום בכונה. (א.ל.).

ז גמ', האומר למי שאין נאמן על המעשר קח לי ממי שהוא נאמן או ממי שהוא מעשר אינו נאמן. וכן פסק הרמב"ם (פ"ב ממעשרות ה"ו), והקשה בבניאר הגר"א (יו"ד סימן קיט), מאי שנא מהא דפסק הרמב"ם (שם הי"ז), דנאמן עם הארץ להעיד על של חבריו שהוא מתוקן. ותירץ, דהכא איירי, בידוע שהוא חשוד, אבל סתם עם הארץ נאמן על של אחרים, והוא הדין דנאמן היכא דשלחו לקנות ממי שנאמן על המעשר. אבל החזון איש דמאי (סימן י סק"ב) כתב, דיש מקום לחלק, דהתם מעיד שהוא יודע שהוא מתוקן, דאמרינן שאינו משקר, משום דאין אדם חוטא ולא לו, אבל הכא דהחשש שמחשיב את השני לנאמן, לא שייך להאמינו, דכבר מוחזק שחושב דשל חבריו מתוקן אף שעדיין אינו נאמן. והביא עוד, דמדברי הריטב"א בעבודה זרה (לט). מתבאר, דכל מה שנאמן על של חבריו, אינו אלא כשחשוד לא לעשר מה שאוכל, דבהאי גוונא אמרינן אין אדם חוטא ולא לו, אבל היכא דחשוד למכור, אינו נאמן אף על של חבריו, דכבר נחשד לעבור על "לפני עור", ולדבריו מתניתין לא איירא אלא באומר לחשוד למכור שאינו מעושר, ולא בסתם חשוד.

דף לו ע"ב

ח גמ', סיפא ודאי מסייעא ליה מאיש פלוני הרי זה נאמן. הקשה הבית יוסף (יו"ד סימן שיד), מהכא על הרמב"ם (הובא לעיל אות ה), דנאמן הכהן לומר נתן לי ישראל במומו, אף אי לא אמר שנתנו ישראל פלוני, דמאי שנא דהכא

דכהנים להטיל מום אינו אלא מדרבנן, ומאי פרכינן דבקרא מהימנינן ליה, מהא דקמכשר ליה קרא לדון.

יז גמ', שם. הקשה החשק שלמה, אמאי לא פרכינן נמי היאך כהנים נאמנין להעיד, דאי אפשר לומר דפסולים, דהרי אמרינן במנחות (עג). דהא דכתיב "והיתה לכהן כמנחה", לאשמוענן דעבודה כשרה בו, והתם איירי בקרבן שבועה, דלא שייך אלא בעדים הראויים להעיד דהעידו דלא יודעים. ותירץ, דמהא לא הוי קשה, דהיה מקום לומר דקרא דהתם איירי בכהן דידעינן ביה דאינו חשוד להטיל מום בבכורות, אבל מהאי קרא ד"על פיהם יהיה כל ריב וכל נגע" שפיר פרכינן, דמשמע מיניה דכל עיקר הדינים דנו הכהנים, ומשמע דכל הכהנים היו ראויים לכהן.

יח תוס' ד"ה כהני, לרבא דאמר בפ' זה בורר אוכל נבילות להכעיס שהוא רע לשמים אינו חשוד להיות רע לבריות לא פריך מידי. הקשה הרש"ש, הכא דחשיד להטיל מום בבכור כדי שיוכל לאכול, לכאורה הוה כאוכל נבילות לתאבון, ובהא אפילו רבא מודה דחשוד לכל התורה כולה.

דף לו ע"א

א גמ', עד מפי עד מהו לעדות בכור. הקשה הראשית ביכורים, מאי שנא מכל עדות באיסורים, דעד מפי עד כשר. ותירץ, דהוה אמינא דכיון דכדי להתירו צריך מומחה, דהיינו שנתחדש דהיתר בכורות צריך להיעשות בפני בית דין, עד מפי עד נמי פסול, דלא מיקרי בכהאי גוונא שנתקבלה עדות בבית דין. ומכל מקום מסקינן דעד מפי עד כשר, דאף דאיצטריך מומחה, ומעשה בית דין, מכל מקום הא דמעידין בפניו דנפל מום זה שלא בכונה, אינו מעשה עדות, אלא גלוי מילתא דשפיר אפשר להתירו. ונכדבריו מצינו בחידושי הגרע"א (שלהי יבמות) דהוכיח מתנא דבי מנשה דאיצטריך לחדש דעד מפי עד כשר בעדות אשה, דצריך עדות בפני בית דין כדי להתיר אשה. ולפי דבריו נראה דאף להתיר בכור צריכים לקבל דברי העדים בפני בית דין, וצריך עיון.

ב רש"י ד"ה אבל הכא, בתוה"ד, אין הכהן נחשד לאכול בחוץ דבר כרת הוא. העיר בראשית ביכורים, דהאיסור כרת על השחיטה, דעל האכילה ליכא כרת. ובהערות הגרי"ש אלישיב העיר, דלכאורה הכא איירי דיש לו מום ומגיע למומחה כדי לברר אם הוא מום עובר או קבוע, ובמום עובר דעתה אינו ראוי לפתח אהל מועד, ליכא כרת אפילו אם שוחטו בחוץ. ותירץ, דצריך לומר דכונת רש"י דעל איסור זה דבעיקרו בר כרת הוא, לא מצינו דנחשדו כהנים.

ג גמ', ואמר רבא מה לו לשקר אי בעי אמר באורחא דנרש אזלי ואמר אבוי מה לו לשקר במקום עדים לא אמרינן. תמה בחידושי הריטב"א בבא מציעא (פא:), איך אמר רבא שיהיה נאמן, הא במתניתין דכתובות (כו:), מבואר להדיא דאין אדם נאמן במיגו נגד עדים. ותירץ, דרבא סבר, דכיון דאיכא מיגו מתרצינן ליה למילתא, דהא דקאמר דליכא מיא, לאו דליכא מיא, אלא שמת מחמת מיא, וכמאן דליכא מיא דמי. ואביי אמר שאין לנו אלא לתפוס לשונו כפשוטו. ובכתובות (שם) תירץ עוד, דרבה לא חשיב הא דאיכא מיא כעדים, דאין עדים ממש שהיו שם מים, אלא על פי רוב יש שם מים, וסבר רבא דכיון דיש פעמים מועטות שאין שם מים, שוב לא הוי מיגו במקום עדים וסמכינן על כך. נולכאורה לתירוץ השני מובן היטב מדוע הביאו בסוגיין ראיה מהאי עובדא להוכיח דלא נאמינו כאן במיגו, משום דהכא נמי לא היו עדים ממש דחשוד, וסלקא דעתך דדמי לעובדא דהתם דלא היה אלא רובא, ודחינן, דהכא לכולי עלמא לא נחשב למיגו במקום עדים. אבל לתירוץ קמא אמאי לא הביאו למתניתין דכתובות להוכיח דלא אמרינן מיגו במקום עדים. (א.ל.).

מי יצא אינו אלא במעבירן תחת השבט, אבל כשמנאם רבוצים ועומדים יכול לכוון מי יהיה העשירי, ואם כן לדבריו שייך שפיר שיטיל מום בכמה מהם, ויכוון שיהיה העשירי דיכול למנות אותם רבוצים או עומדים. **ובהערות הגרי"ש אלישיב לקמן** (נח:), תירץ, דדבריו רש"י אינם אלא כשצריך לבקר לצורך המנין, דלא יוכל להיקרא עשירי אלא אם יבקר, וכגון התם דאיכא חשש שיצא אחד דפטור מספק, מה שאין כן הכא דרוצה שיוכל לאכלו במומו, בודאי אסור אף בכהאי גוונא, וסמך דבריו על דברי החזון איש (סימן כו סק"ט).

(יב) גמ', התרת בכור בחוצה לארץ על פי ג' בני הכנסת. כתב הרמב"ן (נ. מדפי ההלכות), דמהכא מוכח דנוהג קדושת בכור בחוץ לארץ, ואינו קרב. ודלא כמו שכתב הרמב"ם (פ"א מבכורות ה"ה) דאין נוהג קדושת בכור בחוץ לארץ, וכן השיגו הרמב"ד (שם). מיהו כבר כתב הכסף משנה (שם), דטעות נפל בספרי הרמב"ם, והגירסא הנכונה מצוות בכורות נוהגת בארץ ובחוץ לארץ, ואין מביאים בכורות מחוץ לארץ.

(יג) תוס' ד"ה התרת בכור בחוצה לארץ, בתוה"ד, אבל בזמן שבית המקדש קיים סד"א ליגזור חוצה לארץ אטו ארץ ישראל. והוכיח המהרי"ט אלגזי (מג [1]), דתוס' סברי דבכור בזמן הבית הראוי להקרבה לכולי עלמא אינו נותר אלא על פי מומחה, ואפילו במקום שאין מומחה, והאריך שם לבאר דעת הרמב"ם אי פליג עליהו אי לאו.

(יד) תוס' ד"ה במקום שיש מומחה, לאו דוקא מומחה שהמחהו בית דין וכו'. והרמב"ם (פ"ג מבכורות ה"א) פליג, וסבר דדוקא מומחה שקיבל רשות מהנשיא שבארץ ישראל רשאי להתיר בכורות. והרא"ש (אות יא) כתב כדברי תוס', והוסיף בשם רבינו יונה, דאותו מומחה לאו ידיע בהלכות מומין בלבד, אלא דפקיע ויודע גם בראית העין לבדוק ולבקר בהם ולהכירם היטב. מיהו בבניאר הגר"א (סימן שיט סק"ה) כתב, דאפשר לומר דלא פליגי תוס' והרמב"ם, ונטילת רשות דכתב הרמב"ם לא שסמוכים איש מפי איש, ואפשר שאף תוס' מודו לו.

(טו) תוס' ד"ה פסק, ומיהו בזמן הזה אין נראה שיהא שום אדם חשיב מומחה להתיר בכור ונדר ביחידי. וברא"ש (אות יא) הביא דברי רבינו יונה, דבזמן הזה דאיכא מומחים, אין שוחטין הבכור אפילו על ידי ג' בני הכנסת אלא במומים מובהקים כגון נסמית עינו ונקטעה ידו. וביאר בפרישה (סימן שט אות ג), דסבר דדוקא בזמן שהיה מומחה, יכלו ג' בני הכנסת להתיר, דאם היה להם שום ספק יכלו לשאול אותו.

אינו נאמן השליח אלא אם אמר שלקחו מאיש פלוני. ותירץ, דשאני התם דאם איתא דמאי דלקח אינו מעושר איכא איסורא דאורייתא, אבל גבי בכור כיון דיש בו מום, שרי מדאורייתא, ואפילו אם עבר והטילו בכוונה. ותמה **בלחם משנה** (פ"ב מבכורות ה"ט), דאין כאן קושיא כלל, דכל מאי דמצרכינן לומר דלקחה מאיש פלוני, היינו כדי שלא יוכל להשתמט ולומר לדידי נאמן, וכדביארה הגמ' טעמא דרישא, אבל היכא דאמר "ישראל נתנה לי במומו" או "הראיתי בכור זה לחכם" דליכא האי חששא, לא איצטריך ליה למימר דקיבלה או הראה אותו לפלוני.

(ט) [תוס' ד"ה פסק, אבל הא פשיטא דבלא התרה אינו נשחט. ולכאורה אם כן צריך ביאור, אמאי התיר לו רב אשי שלא בפני כהן כיון דחש על כבודו דחכם, הרי כיון דהיה צריך בין כך ובין כך להראותו לג' בני הכנסת, ולהם אין היתר להתיר במקום חכם, בין כך היו מחייבים אותו להגיע בפני חכם, ומאי מוכרח במה שהגיע לפני חכם דחש לכבוד החכם. (א.ג.)].

(ז) רש"י ד"ה הכל נאמנין, בתוה"ד, ובספק מעשר קאמר. וכבר כתבנו לעיל (לה:), אות יג, דמהרי"ט אלגזי (מז [ב]) הוכיח מדברי רש"י כאן, דכל היכא דראוי להקריבו לא חשידי אפילו כהנים, דכל מה שכהנים אינם נאמנים אמומי בכור, אינו אלא בזמן הזה. דהא בלאו הכי היה אפשר לבאר דמתניתין דידן איירא אפילו במעשר ודאי, ולומר, דבמעשר לא חשידי דהטיל מום כדי לפוטרו מהקרבה, ועל כרחך דלא חיישינן לכך וכל החשש אינו אלא בספק מעשר דאין לו תקנה אלא במום. [ולא שייך לומר דאיירי בזמן הזה, דאין מעשר בהמה נוהג בזמן הזה]. והקשה, אם כן מה אמרינן בגמ' דטעמא דנאמנים, דאי בעי שדי ביה מומא בכולי עדריה, וכי ידע דיפול לו ספק שיצטרך להתירו על ידי מום. ותירץ, דקיימא לן בניזר (לב). דאפילו אם קרא לתשיעי עשירי בכוונה, נתקדש התשיעי, ויש לומר דבכוונה קרא לתשיעי עשירי, וכיון דדעתו היה לעשותו כן, היה יכול להטיל מום בכולי עדריה כדי להתיר אותו תשיעי מיד, אי נמי כוונת רש"י דיצאו תשיעי ועשירי בבת אחת, ובכוונה קרא לשניהם עשירי, ואמרינן לקמן (ס:), דשניהם מעורבים זה בזה, וכיון דעשה כן בכוונה יש לו מינו דאי בעי היה מטיל מום בכוליה עדריה, ומכל מקום הקשה אמאי לא כתב רש"י דאיירי במעשר בהמה בחוץ לארץ, דקיימא לן דלא חזי להקרבה. [ולכאורה אינו אלא אליבא דרבי עקיבא לקמן (נג.)]. וצריך ביאור.

(יא) גמ', וכי תימא מפיק ליה בריש עשרה לא יבקר בין טוב לרע אמר רחמנא. הקשה בחידושי הגרי"ז, דרש"י לקמן (נח:), ד"ה ונטל, כתב, דהאיסור לכוון

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרק היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדרק היומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 10:30 – 9:30 בבית הכנסת שע"י 'קהילת אשכנז' החוב התם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ז

**יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)**

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©